

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΕ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

**« Η Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη:
Η Εφαρμογή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση »**

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Επιβλέπων:

Αλέξανδρος Καΐλης

Σπουδαστής/στρια:

Θεοδόσιος Παυλόπουλος

ΑΘΗΝΑ - 2018

**«Η Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη:
Η Εφαρμογή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση»**

ΕΣΔΔΑ, Θεοδόσιος Παυλόπουλος © 2018

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 12/12/2018

Υπογραφή

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα της εργασίας μου, διδάκτορα Αλέξανδρο Καΐλη, για την καθοδήγηση και την υποστήριξη που μου παρείχε κατά την περίοδο συγγραφής της παρούσας τελικής εργασίας.

Επιπλέον, ευχαριστίες οφείλω, από τη μία πλευρά, σε συναδέλφους και συναδέλφισσες από όλα τα τμήματα εξειδίκευσης της ΚΕ' Εκπαιδευτικής Σειράς «Αύρα Θεοδοροπούλου» για την υποστήριξη που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου σε ζητήματα σπουδών, και, από την άλλη πλευρά, στην οικογένειά μου για τη βοήθεια που μου προσέφερε την ίδια περίοδο σε πρακτικά ζητήματα της καθημερινότητας.

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας τελικής εργασίας είναι η μελέτη των θεμελιωδών πτυχών και παραμέτρων της «Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) του ΟΗΕ, όπως αυτά αναπτύσσονται και εξελίσσονται στο πλαίσιο της διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αφού παρουσιαστούν οι βασικές προτεραιότητες και αρχές, τα κύρια μέσα εφαρμογής, οι Στόχοι και Υποστόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης της «Ατζέντας 2030», καθώς και ο τρόπος παρακολούθησης και επανεξέτασης της πορείας επίτευξης των ΣΒΑ, μελετώνται οι τρόποι με τους οποίους εντάσσονται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και οι ΣΒΑ στο πρωτογενές δίκαιο και στη λειτουργία της ΕΕ. Ακολούθως, μελετάται η περίπτωση της συμβολής της κοινής εμπορικής πολιτικής της Ένωσης στην υλοποίηση των ΣΒΑ και εξάγονται συμπεράσματα.

Λέξεις-κλειδιά

Ατζέντα 2030, βιώσιμη ανάπτυξη, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, ΕΕ, εμπορική πολιτική, εμπορικές συμφωνίες

Abstract

The purpose of this final paper is to study the fundamental aspects and parameters of the UN "2030 Agenda for Sustainable Development" and Sustainable Development Goals (SDGs) as developed and evolved within the framework of the EU governance. After presenting the main priorities and principles, the main means of implementation, the Sustainable Development Goals and Targets of the «2030 Agenda», as well as the way of monitoring and reviewing the progress of achieving the SDGs, the ways in which the concept of sustainable development and the SDGs are integrated into primary law and the functioning of the EU are studied. Subsequently, the contribution of the Union's trade policy to the implementation of the SBA is considered and conclusions are drawn.

Keywords

2030 Agenda, sustainable development, Sustainable Development Goals, EU, trade policy, trade agreements

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	iii
Περίληψη	iv
Abstract	v
Ευρετήριο Πινάκων	vii
Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών	vii
Εισαγωγή	1
1. Η «Ατζέντα 2030» και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ	3
1.1. Βασικές προτεραιότητες και αρχές της «Ατζέντας 2030»	3
1.2. Τα κύρια μέσα εφαρμογής	5
1.3. Οι Στόχοι και Υποστόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	7
1.4. Παρακολούθηση και επανεξέταση	9
2. Η Εφαρμογή της «Ατζέντας 2030» στην Ευρωπαϊκή Ένωση	10
2.1. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη μέσα από το Πρωτογενές Δίκαιο της Ένωσης	11
2.2. Τα Μέσα Εφαρμογής των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ένωση	18
2.2.1. Το Σύστημα Διακυβέρνησης	18
2.2.2. Τα Χρηματοδοτικά Εργαλεία	21
2.2.3. Οι Εξωτερικές Δράσεις και Πρωτοβουλίες της ΕΕ	24
2.2.4. Ο Ρόλος των Ενδιαφερόμενων Μερών	26
2.3. Το Σύστημα Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της προόδου στην επίτευξη των ΣΒΑ	27
3. Η συμβολή κύριων πολιτικών της Ένωσης στην υλοποίηση των ΣΒΑ: Η περίπτωση της κοινής εμπορικής πολιτικής	29
3.1 Εμπορική πολιτική και βιώσιμη ανάπτυξη	30
3.2 Εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ με τρίτες χώρες	32
3.2.1. Η Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας (EUJEPA)	34
3.2.2. Η Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά	37
3.2.3. Η Συμφωνία Σύνδεσης ΕΕ-Ουκρανίας	42
3.2.4. Η Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας ΕΕ-Μογγολίας	45
4. Συμπεράσματα	47
Παράρτημα Α	50
Βιβλιογραφία	67

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Γενική Συνέλευση ΟΗΕ, 2015).....	8
Πίνακας 2: Οι υποστόχοι (targets) της «Ατζέντας 2030», ταξινομημένοι ανά ΣΒΑ.....	50

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών

ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΒΑ	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΔΒΑ	Δείκτες Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΧΘΔ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
ΣΑΑ	Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη
ΑΣΧ	Αναπτυξιακοί Στόχοι Χιλιετίας
ΕΑΒ	Επίσημη Ανθρωπιστική Βοήθεια
ΑΕΕ	Ακαθάριστο Εγχώριο Εισόδημα

Εισαγωγή

Η «Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» των Ηνωμένων Εθνών (εφεξής «Ατζέντα 2030»), η οποία εγκρίθηκε από τους παγκόσμιους ηγέτες στο πλαίσιο της 70ης Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, αποτελεί το νέο πλαίσιο για τη βιώσιμη ανάπτυξη¹ σε παγκόσμιο επίπεδο. Ουσιαστικά, η βιώσιμη ανάπτυξη θέλει να συνδυάσει την οικονομική ανάπτυξη και την προστασία των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ισορροπιών (EUR-Lex, n.d.).

Η «Ατζέντα 2030» θέτει 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (εφεξής ΣΒΑ) και σκοπός της είναι η εξάλειψη της φτώχειας και η επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα έως το 2030, χωρίς κανένας να μένει στο περιθώριο. Οι ΣΒΑ αποτελούν συγκερασμό των τριών προαναφερθέντων διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης: της οικονομικής, της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής διάστασης. Πρόκειται για συγκεκριμένους στόχους με ορίζοντα τα επόμενα 15 χρόνια, οι οποίοι μεταξύ άλλων εστιάζουν στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την περιφερειακή και παγκόσμια σταθερότητα, τη διασφάλιση της «υγείας» του πλανήτη μας, τις δίκαιες και ανθεκτικές κοινωνίες και τις ευημερούσες οικονομίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί κεντρικό στόχο πολιτικής για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο οποίος θεμελιώνεται νομικά στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)². Η πρώτη Στρατηγική της ΕΕ για τη Αειφόρο Ανάπτυξη (εφεξής ΣΑΑ) το 2001, όρισε ένα ενιαίο και συνεκτικό σχέδιο για τον τρόπο αντιμετώπισης των προκλήσεων της βιώσιμης ανάπτυξης στην ΕΕ. Η ΣΑΑ της ΕΕ, η οποία αναθεωρήθηκε το 2006 και το 2009, επαναβεβαιώνει το γενικό στόχο της συνεχούς βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ευημερία, την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική συνοχή (Eurostat, 2018).

---

¹ Σύμφωνα με τον ορισμό της έκθεσης Brundtland της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (1987), βιώσιμη ανάπτυξη είναι «η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες» (EUR-Lex, n.d.).

² Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ενσωματώθηκε στις Συνθήκες με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) και τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997).

Στις 17 Ιουνίου 2010, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη στρατηγική «Ευρώπη 2020», δηλαδή το θεματολόγιο της ΕΕ για την ανάπτυξη και την απασχόληση για την τρέχουσα δεκαετία. Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» παρουσιάζει τις τρεις αμοιβαία ενισχυτικές προτεραιότητες της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Για καθεμία από τις τρεις προτεραιότητες, η στρατηγική καθορίζει έναν ή περισσότερους στόχους σε πέντε τομείς: απασχόληση, έρευνα και ανάπτυξη (E & A) και καινοτομία, κλιματική αλλαγή και ενέργεια, εκπαίδευση και αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (Eurostat, 2018).

Αντικείμενο της παρούσας τελικής εργασίας είναι η μελέτη των θεμελιωδών πτυχών και παραμέτρων της «Ατζέντας 2030» και των ΣΒΑ, όπως αυτές αναπτύσσονται και εξελίσσονται στο πλαίσιο της διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εστιάζοντας στο τελευταίο μέρος της εργασίας στη μελέτη της περίπτωσης της κοινής εμπορικής πολιτικής της Ένωσης.

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι βασικές προτεραιότητες και αρχές της «Ατζέντας 2030», καθώς και τα βασικά μέσα εφαρμογής των πολιτικών που περιλαμβάνει, και, στη συνέχεια, παρατίθενται συνοπτικά οι ΣΒΑ, συνοδευόμενοι από μία σύντομη περιγραφή, και ο τρόπος παρακολούθησης και επανεξέτασης από τον ΟΗΕ της πορείας επίτευξης των ΣΒΑ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, μελετώνται οι τρόποι ενσωμάτωσης των πτυχών της «Ατζέντας 2030» στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ και περιγράφονται τα μέσα εφαρμογής των ΣΒΑ, καθώς και το σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της προόδου στην επίτευξη των ΣΒΑ σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο τρίτο κεφάλαιο το οποίο αφορά τη συμβολή των κύριων πολιτικών της Ένωσης στην υλοποίηση των ΣΒΑ, εξετάζεται η περίπτωση της κοινής εμπορικής πολιτικής της Ένωσης και μελετώνται ο τρόπος διασύνδεσης της βιώσιμης ανάπτυξης και των διάφορων πτυχών της με το εμπόριο στα κείμενα τεσσάρων (4) πρόσφατων εμπορικών συμφωνιών της Ένωσης με τρίτες χώρες.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, εξάγονται συμπεράσματα και διατυπώνονται οι μελλοντικές προκλήσεις για την εφαρμογή των διάφορων πτυχών της «Ατζέντας 2030».

1. Η «Ατζέντα 2030» και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

1.1. Βασικές προτεραιότητες και αρχές της «Ατζέντας 2030»

Η «Ατζέντα 2030» αποτελεί ένα σχέδιο δράσης για τους ανθρώπους (People), τον πλανήτη (Planet) και την ευημερία (Prosperity), το οποίο επιδιώκει να ενισχύσει την παγκόσμια ειρήνη (Peace) και να εφαρμοστεί με τη σύμπραξη (Partnership) όλων των χωρών και των ενδιαφερόμενων μερών. Αυτοί οι πέντε (5) θεματικοί στόχοι («5 Ps») συνιστούν τον πυρήνα της «Ατζέντας 2030».

Οι ΣΒΑ, οι οποίοι τέθηκαν με την «Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» του ΟΗΕ, συμβάλλουν σημαντικά, μεταξύ άλλων, στην εκπλήρωση βασικών σκοπών και αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (1945). Ειδικότερα, στους σκοπούς του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών περιλαμβάνονται η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας μέσω της λήψης αποτελεσματικών συλλογικών μέτρων για την πρόληψη και απομάκρυνση κάθε απειλής της ειρήνης, η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη, η επίτευξη διεθνούς συνεργασίας για την επίλυση διεθνών προβλημάτων οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και ανθρωπιστικής φύσεως, και για την ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους, χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας, καθώς και ο συντονισμός των ενεργειών των εθνών από τον ΟΗΕ για την επίτευξη των προαναφερθέντων κοινών σκοπών (Κεφάλαιο 1, άρθρο 1 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών).

Στις αρχές περιλαμβάνονται η αρχή της κυρίαρχης ισότητας όλων των μελών του, η εκπλήρωση από κάθε μέλος των ανειλημμένων υποχρεώσεων στο πλαίσιο του ΟΗΕ, η ρύθμιση των διεθνών διαφορών των μελών με ειρηνικά μέσα, η αποχή κάθε μέλους από την απειλή ή τη χρήση βίας, η παροχή από κάθε μέλος βοήθειας στα Ηνωμένα Έθνη για την υλοποίηση των ενεργειών, η διασφάλιση από τον ΟΗΕ της τήρησης των αρχών του από κράτη που δεν είναι μέλη και η μη επέμβαση του ΟΗΕ σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους (Κεφάλαιο 1, άρθρο 2 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών).

Παράλληλα, η «Ατζέντα 2030» διέπεται από την αρχή του πλήρη σεβασμού των κανόνων διεθνούς δικαίου και την αρχή των κοινών αλλά διαφοροποιημένων αρμοδιοτήτων

(Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη), ενώ περιλαμβάνει μία νέα προσέγγιση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και την υλοποίηση των δεσμεύσεων μέσω ολοκληρωμένων λύσεων.

Επιπλέον, η «Ατζέντα 2030» βασίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948), στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στη Διακήρυξη της Χιλιετίας (2000) και στα αποτελέσματα της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005 και στη Διακήρυξη για το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη (1986).

Τέλος, σημειώνεται ότι στη διαμόρφωση της «Ατζέντας 2030» συνέβαλλαν η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη, η Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για την Κοινωνική Ανάπτυξη, το Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, το Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη («Rio+20»), καθώς και άλλες διασκέψεις που ακολούθησαν.

1.2. Τα κύρια μέσα εφαρμογής

Εξίσου σημαντικά με τους φιλόδοξους στόχους που τέθηκαν με την «Ατζέντα 2030» είναι και τα μέσα εφαρμογής των στόχων αυτών. Τα κύρια μέσα εφαρμογής των ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030» περιλαμβάνουν:

- i. την ανανεωμένη Παγκόσμια Εταιρική Σχέση για την Αποτελεσματική Αναπτυξιακή Συνεργασία, η οποία αποτελεί ένα πολυμερές σύστημα με σκοπό την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των αναπτυξιακών προσπαθειών και την επίτευξη των ΣΒΑ (Υπουργείο Εξωτερικών, n.d.),
- ii. πολιτικές και δράσεις, οι οποίες περιλαμβάνονται στο τελικό έγγραφο της Τρίτης Διεθνούς Διάσκεψης για τη Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης (Αντίς Αμπέμπα, 13-16 Ιουλίου 2015), η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Ατζέντας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του 2030,
- iii. την κινητοποίηση οικονομικών πόρων από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα κάθε χώρας ξεχωριστά,
- iv. την ανάπτυξη ικανοτήτων και τη μεταφορά περιβαλλοντικά ορθών τεχνολογιών στις αναπτυσσόμενες χώρες με ευνοϊκούς όρους, μεταξύ άλλων με ευνοϊκούς όρους και προτιμησιακούς όρους,
- v. την εφαρμογή μίας σειράς σχετικών στρατηγικών και προγραμμάτων δράσης, όπως η Διακήρυξη και το Πρόγραμμα Δράσης της Κωνσταντινούπολης, η Οδός για την Επιτάχυνση των Δράσεων SIDS (SAMOA), το Πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης για τις αναπτυσσόμενες χώρες χωρίς πρόσβαση στη θάλασσα για τη δεκαετία 2014-2024, την Ατζέντα 2063 της Αφρικανικής Ένωσης και το πρόγραμμα της Νέας Εταιρικής Σχέσης για την Ανάπτυξη της Αφρικής (NEPAD),
- vi. τη χρήση των διεθνών δημόσιων οικονομικών, συμπεριλαμβανομένης της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας, καθώς και τη πρόσθετη κινητοποίηση πόρων από άλλες πηγές, δημόσιες και ιδιωτικές, δεδομένου ότι οι φορείς που παρέχουν επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας επιβεβαίωσαν εκ νέου τις αντίστοιχες δεσμεύσεις τους, συμπεριλαμβανομένης της δέσμευσης πολλών ανεπτυγμένων χωρών για επίτευξη του στόχου για παροχή αναπτυξιακής βοήθειας ύψους 0,7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Εισοδήματος (ΑΕΕ) τους στις αναπτυσσόμενες χώρες και 0,15% έως 0,2% του ΑΕΕ στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες,

- vii. τη χρηματοδότηση/στήριξη από τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για την υποστήριξη της εφαρμογής πολιτικών και δράσεων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, ιδίως σε αναπτυσσόμενες χώρες,
- viii. τη νομοθεσία που θεσπίζεται από τα εθνικά κοινοβούλια, τους προϋπολογισμούς που εγκρίνονται από αυτά, αλλά και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο που ασκούν αναφορικά με την αποτελεσματική εφαρμογή των δεσμεύσεών, οι οποίες περιλαμβάνονται στην «Ατζέντα 2030» και έχουν αναληφθεί από τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ,
- ix. τη στενή συνεργασία των εθνικών κυβερνήσεων και των δημόσιων φορέων με τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, τους υποπεριφερειακούς θεσμούς, τους διεθνείς οργανισμούς, τον ακαδημαϊκό κόσμο, τις φιλανθρωπικές οργανώσεις, τις εθελοντικές ομάδες και άλλους για την εφαρμογή των ΣΒΑ,
- x. ένα συνεκτικό, αποδοτικό και αποτελεσματικό σύστημα των Ηνωμένων Εθνών με επαρκείς πόρους για την υποστήριξη της επίτευξης των ΣΒΑ και της αειφόρου ανάπτυξης.

1.3. Οι Στόχοι και Υποστόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

Με την υιοθέτηση της «Ατζέντας 2030» από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ τέθηκαν 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals) και 169 υποστόχοι (targets), οι οποίοι αντικατοπτρίζουν την κλίμακα και τη φιλοδοξία του εν λόγω θεματολογίου και τους οποίους τα μέλη του ΟΗΕ οφείλουν να υλοποιήσουν έως το 2030. Οι ΣΒΑ και οι υποστόχοι αποτελούν συνέχεια των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (εφεξής ΑΣΧ) και αναμένεται να ολοκληρώσουν αυτά που οι ΑΣΧ δεν πέτυχαν, κατοχυρώνοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων. Είναι στόχοι παγκόσμιου χαρακτήρα και γενικής εφαρμογής με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το 2030. Δημιουργούν δεσμεύσεις υλοποίησης για όλες τις χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές εθνικές πραγματικότητες, επίπεδα ανάπτυξης, εθνικές πολιτικές και προτεραιότητες. Καθορίστηκαν με βάση μία ολοκληρωμένη προσέγγιση και εξισορροπούν τις τρεις διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης: την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική. Ουσιαστικά, οι ΣΒΑ προωθούν την ενσωμάτωση και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης – κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική – σε όλες τις τομεακές πολιτικές, ενώ παράλληλα προάγει τη διασύνδεση και τη συνοχή των σχετικών με τους ΣΒΑ πολιτικών και νομοθετικών πλαισίων (Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, n.d.).

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται οι 17 ΣΒΑ και η περιγραφή τους:

Στόχοι	Περιγραφή
Στόχος 1	Τερματισμός της φτώχειας σε όλες τις μορφές της, παντού.
Στόχος 2	Τερματισμός της πείνας, επίτευξη επισιτιστικής ασφάλειας και βελτιωμένης διατροφής και προώθηση της αειφόρου γεωργίας.
Στόχος 3	Διασφάλιση υγιούς ζωής και προώθηση της καλής υγείας για όλους/ες σε όλες τις ηλικίες.
Στόχος 4	Διασφάλιση χωρίς αποκλεισμούς και δίκαιης ποιοτικής εκπαίδευσης και προώθηση ευκαιριών για δια βίου μάθηση.
Στόχος 5	Επίτευξη ισότητας των φύλων και ενδυνάμωση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.
Στόχος 6	Διασφάλιση της διαθεσιμότητας και της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων και της αποχέτευση για όλους/ες.
Στόχος 7	Διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, αξιόπιστες, βιώσιμες και σύγχρονες μορφές ενέργειας για όλους/ες.
Στόχος 8	Προώθηση της διατηρήσιμης, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, της πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους/ες.
Στόχος 9	Κατασκευή ανθεκτικών υποδομών, προώθηση της χωρίς αποκλεισμούς και

	βιώσιμης εκβιομηχάνισης και προώθηση της καινοτομίας.
Στόχος 10	Μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών.
Στόχος 11	Πόλεις και ανθρώπινοι οικισμοί χωρίς αποκλεισμούς, ασφαλείς, ανθεκτικοί και βιώσιμοι.
Στόχος 12	Διασφάλιση προτύπων βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής.
Στόχος 13	Ανάληψη επείγουσας δράσης για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.
Στόχος 14	Συντήρηση και αειφόρος χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων για βιώσιμη ανάπτυξη.
Στόχος 15	Προστασία, αποκατάσταση και προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των χερσαίων οικοσυστημάτων, βιώσιμη διαχείριση των δασών, καταπολέμηση της ερημοποίησης, ανάσχεση και αντιστροφή της υποβάθμισης του εδάφους, ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας.
Στόχος 16	Προώθηση ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών για βιώσιμη ανάπτυξη, παροχή πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους/ες και οικοδόμηση αποτελεσματικών, υπεύθυνων και χωρίς αποκλεισμούς θεσμών σε όλα τα επίπεδα.
Στόχος 17	Ενίσχυση των μέσων υλοποίησης και αναζωογόνηση της Παγκόσμιας Συνεργασίας για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Πίνακας 1: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Γενική Συνέλευση ΟΗΕ, 2015)

Στον πίνακα 2 του Παραρτήματος Α, παρουσιάζονται οι συνολικά 169 υποστόχοι (targets) κατανεμημένοι ανά ΣΒΑ.

1.4. Παρακολούθηση και επανεξέταση

Η πρόοδος που επιτυγχάνεται σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, όσον αφορά την επίτευξη των στόχων, παρακολουθείται και επανεξετάζεται στο πλαίσιο της «Ατζέντας 2030» από τις εθνικές κυβερνήσεις, των οποίων πρωταρχική αρμοδιότητα και ευθύνη αποτελεί η εν λόγω δράση. Παράλληλα, συστηματική παρακολούθηση και επανεξέταση της προόδου στα διάφορα επίπεδα, όπως αυτά καθορίζονται στην «Ατζέντα 2030» και στην «Ατζέντα Δράσης της Αντίς Αμπέμπα» (2015), διενεργούνται και από όργανα του ΟΗΕ, προκειμένου να ενισχυθεί η λογοδοσία στους πολίτες των κρατών-μελών του Οργανισμού, ενώ το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου υπό την αιγίδα της Γενικής Συνέλευσης και το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο έχουν κεντρικό ρόλο στην επίβλεψη της παρακολούθησης και της επανεξέτασης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για την υποστήριξη του έργου αυτού, έχουν αναπτυχθεί σχετικοί δείκτες, οι τιμές των οποίων πρέπει να προκύπτουν από ποιοτικά, προσβάσιμα, έγκαιρα και αξιόπιστα αναλυτικά στοιχεία και οι οποίοι έχουν ως σκοπό τη μέτρηση και τη διασφάλιση της προόδου για όλα τα κράτη-μέλη, καθώς και την υποστήριξη στη λήψη αποφάσεων.

2. Η Εφαρμογή της «Ατζέντας 2030» στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι ο εντοπισμός των τρόπων ενσωμάτωσης και εφαρμογής των επιταγών της «Ατζέντας 2030» στα νομικά κείμενα και στη λειτουργία της Ένωσης.

Στην πρώτη ενότητα του παρόντος κεφαλαίου, μελετάται ο τρόπος με τον οποίο εντάσσεται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο, καθώς και η σύνδεση επιμέρους διατάξεων των Συνθηκών και του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, όπως αναθεωρήθηκαν με τη Συνθήκη της Λισαβόνας και ισχύουν, με τους ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030» του ΟΗΕ. Στη δεύτερη ενότητα του κεφαλαίου, παρατίθενται τα διάφορα μέσα εφαρμογής των ΣΒΑ στην ΕΕ και, στην τρίτη ενότητα, περιγράφεται το σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της προόδου των ΣΒΑ.

2.1. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη μέσα από το Πρωτογενές Δίκαιο της Ένωσης

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (εφεξής ΣΕΕ), ήδη από το Προοίμιο, γίνεται άμεση αναφορά στην αρχή της αειφόρου ανάπτυξης, με σεβασμό στην οποία προωθείται η οικονομική και κοινωνική πρόοδος των λαών της Ένωσης. Παράλληλα, επιβεβαιώνεται, μεταξύ άλλων, ο σεβασμός στο ανθρώπινο δικαίωμα της ισότητας (ΣΒΑ 5 και 10 και οριζόντια προσέγγιση των ΣΒΑ 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11 και 16 για χωρίς αποκλεισμούς πρόσβαση σε αγαθά), η δέσμευση της Ένωσης στην προώθηση της προστασίας του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 15) και της οικονομικής και κοινωνικής προόδου στο πλαίσιο μίας ενισχυμένης συνοχής (ΣΒΑ 10), αλλά και η πρόθεση ενίσχυσης της δημοκρατικής και αποτελεσματικής λειτουργίας των θεσμικών οργάνων (ΣΒΑ 16). Επιπλέον, ως στόχος της εφαρμογής μίας κοινής ενωσιακής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας ορίζεται, μεταξύ άλλων, η προαγωγή της ειρήνης στην Ευρώπη και ανά την υφήλιο (ΣΒΑ 16).

Στο κύριο σώμα του κειμένου της ΣΕΕ, η αειφόρος ανάπτυξη καθορίζεται ως στόχος της Ένωσης (άρθρο 3, παρ. 3, ΣΕΕ), ενώ η συμβολή στην αειφόρο ανάπτυξη του πλανήτη (άρθρο 3, παρ. 5, ΣΕΕ) συγκαταλέγεται στους σκοπούς της Ένωσης, όσον αφορά τις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο. Ειδικότερα, η Ένωση καθορίζει και εφαρμόζει κοινές πολιτικές και δράσεις και εργάζεται για την επίτευξη υψηλού βαθμού συνεργασίας σε όλους τους τομείς των διεθνών σχέσεων, με στόχο τόσο την προώθηση στις αναπτυσσόμενες χώρες της αειφόρου ανάπτυξης για όλες τις διαστάσεις της – οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική – (άρθρο 21, παρ. 2, σημείο δ, ΣΕΕ), όσο και τη διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης, μέσω της ανάπτυξης διεθνών μέτρων για τη διαφύλαξη και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 15) και την αειφόρο διαχείριση των παγκόσμιων φυσικών πόρων (ΣΒΑ 2, 6, 7, 14 και 15) (άρθρο 21, παρ. 2, σημείο στ, ΣΕΕ).

Πέρα από τις άμεσες αναφορές στη βιώσιμη ανάπτυξη, στο κύριο σώμα του κειμένου της ΣΕΕ υπάρχουν και αναφορές στους επιμέρους ΣΒΑ, οι οποίοι καθορίστηκαν με την «Ατζέντα 2030». Πιο συγκεκριμένα:

- Όσον αφορά τους ΣΒΑ 5 και 10 και την προαναφερθείσα οριζόντια προσέγγιση των ΣΒΑ 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11 και 16 για χωρίς αποκλεισμούς πρόσβαση σε αγαθά, ορίζεται

σαφώς ότι η Ένωση βασίζεται, μεταξύ άλλων στις κοινές αξίες της ισότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, έμφυλων ή μη, (άρθρο 2, ΣΕΕ), καταπολεμά τις διακρίσεις και τον κοινωνικό αποκλεισμό και προωθεί την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών (άρθρο 3, παρ. 3, ΣΕΕ).

- Αναφορικά με το στόχο της μείωσης των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών (ΣΒΑ 10), η Ένωση προάγει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών (άρθρο 3, παρ. 3, ΣΕΕ).
- Σε σχέση με τους σχετικούς με την περιβαλλοντική προστασία ΣΒΑ(ΣΒΑ 13, 14 και 15), καθίσταται σαφές ότι το υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος αποτελεί στόχο της Ένωσης (άρθρο 3, παρ. 3, ΣΕΕ).
- Όσον αφορά την προώθηση των ειρηνικών κοινωνιών (ΣΒΑ 16), οι σκοποί της προαγωγής και της διατήρησης της ειρήνης και της ευημερίας των λαών, αλλά και της συμβολής στην ειρήνη σε παγκόσμιο επίπεδο διακηρύσσονται ως σκοποί της Ένωσης σε διάφορες διατάξεις της συνθήκης (άρθρο 3, παρ. 1 και παρ. 5 και άρθρο 21, παρ. 2, σημείο γ, ΣΕΕ). Μάλιστα, σε διατάξεις της ΣΕΕ καθορίζονται μέσα (στρατιωτικά ή μη: κοινές δράσεις αφοπλισμού, ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές διάσωσης, αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων κλπ.), τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει η Ένωση στο πλαίσιο προώθησης των ανωτέρω σκοπών της (άρθρο 42 παρ. 1 και άρθρο 43 παρ. 1, ΣΕΕ).
- Η συμβολή στην εξάλειψη της φτώχειας (ΣΒΑ 1) και στο δίκαιο εμπόριο (προώθηση του ΣΒΑ 8 και υποστόχου 17.10) σε παγκόσμιο επίπεδο καθορίζονται ρητά ως σκοποί της Ένωσης όσον αφορά τις διεθνείς σχέσεις της (άρθρο 3, παρ. 5, ΣΕΕ).
- Όσον αφορά το στόχο της πλήρους απασχόλησης (ΣΒΑ 8), αυτός συγκαταλέγεται μεταξύ των καθορισμένων από τη ΣΕΕ στόχων της Ένωσης, όπως και η προώθηση της κοινωνικής προστασίας, η οποία μπορεί να συμβάλει στο ΣΒΑ 1 (άρθρο 3, παρ. 3, ΣΕΕ).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι μεταξύ των σκοπών της Ένωσης καθορίζονται η συμβολή στην τήρηση του διεθνούς δικαίου και ο σεβασμός των αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (άρθρο 3, παρ. 5 και άρθρο 21, παρ. 1, ΣΕΕ), βασικές αρχές που διέπουν οριζόντια την «Ατζέντα 2030» και το σύνολο των ΣΒΑ.

Η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στο Προοίμιο της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΣΛΕΕ), παρόλο που δε γίνεται άμεση αναφορά στη βιώσιμη ανάπτυξη, γίνεται αναφορά σε στόχους της «Ατζέντας 2030» και συγκεκριμένα στην προώθηση της αρμονικής ανάπτυξης των οικονομιών των κρατών μελών της Ένωσης, μέσω της μείωσης των υφιστάμενων ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων περιοχών (ΣΒΑ 10) και στην προαγωγή της ανάπτυξης του υψηλότερου δυνατού επιπέδου γνώσης για τους λαούς τους μέσω ευρείας πρόσβασης στην εκπαίδευση και μέσω της συνεχούς αναπροσαρμογής της (ΣΒΑ 4).

Από την άλλη πλευρά, στο κύριο σώμα του κειμένου της ΣΛΕΕ και συγκεκριμένα στο άρθρο 11, η προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης καθορίζεται ως στόχος της Ένωσης, ο οποίος επιβάλλει την ένταξη των απαιτήσεων της περιβαλλοντικής προστασίας (ΣΒΑ 13, 14 και 15) στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεών της.

Εκτός από το Προοίμιο, αναφορές σε ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030» γίνονται και στο κύριο σώμα του κειμένου της ΣΛΕΕ. Πιο συγκεκριμένα:

- Η διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας (ΣΒΑ 14) στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής καθορίζεται ως αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης (άρθρο 3, παρ. 1, σημείο δ, ΣΛΕΕ), ενώ παρέχονται αρμοδιότητες στην Ένωση για ανάληψη δράσεων και άσκηση πολιτικών σε τομείς όπως η αναπτυξιακή συνεργασία (ΣΒΑ 8 και 9) και η ανθρωπιστική βοήθεια (ΣΒΑ 1, 2 και 10), η προστασία και η βελτίωση της ανθρώπινης υγείας (ΣΒΑ 3), η παιδεία και η επαγγελματική εκπαίδευση (ΣΒΑ 4) (άρθρο 4, παρ. 4 και άρθρο 6, ΣΛΕΕ).
- Όσον αφορά το στόχο για την επίτευξη της ισότητας των δύο φύλων (ΣΒΑ 5), η Ένωση επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών (άρθρο 8, ΣΛΕΕ), ενώ εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας (άρθρο 157, ΣΛΕΕ).
- Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεών της, η Ένωση συνεκτιμά τις απαιτήσεις που συνδέονται με την προαγωγή υψηλού επιπέδου απασχόλησης (ΣΒΑ 8), με τη διασφάλιση της κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (ΣΒΑ 1) και με υψηλό επίπεδο

εκπαίδευσης, κατάρτισης (ΣΒΑ 4) και προστασίας της ανθρώπινης υγείας (ΣΒΑ 3), ενώ επιδιώκει να καταπολεμήσει κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, καθώς και ιθαγένειας (οριζόντια προσέγγιση των ΣΒΑ 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11 και 16 για χωρίς αποκλεισμούς πρόσβαση σε αγαθά) (άρθρα 9, 10, 18 και 45, ΣΛΕΕ).

- Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους σε σχέση με τη νομοθέτηση κανόνων δικαίου, τα όργανα που εμπλέκονται στη νομοθετική διαδικασία (Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο), λαμβάνουν ως βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας για νομοθετήματα σχετικά, μεταξύ άλλων, με την υγεία (ΣΒΑ 3) και την προστασία του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 15) (άρθρο 114, παρ. 3, ΣΛΕΕ).
- Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, το Συμβούλιο μπορεί να προτείνει μέρα για την αντιμετώπιση προβλημάτων εφοδιασμού, ιδίως, σε ενεργειακά προϊόντα (ΣΒΑ 7) (άρθρο 122, παρ. 1, ΣΛΕΕ).
- Η προώθηση της απασχόλησης (ΣΒΑ 8), η βελτίωση των όρων διαβίωσης και εργασίας (ΣΒΑ 1, 2, 3, 6, 7, 8 και 11) καθορίζονται ως στόχοι της Ένωσης και των κρατών-μελών της, με απώτερους στόχους την επίτευξη ενός υψηλού και διαρκούς επιπέδου απασχόλησης (ΣΒΑ 8) και την καταπολέμηση του αποκλεισμού (ΣΒΑ 1) (άρθρο 151, ΣΛΕΕ). Για την επίτευξη των στόχων αυτών, η Ένωση υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών σε μία σειρά από τομείς, όπως η βελτίωση του περιβάλλοντος εργασίας (ΣΒΑ 8), η κοινωνική προστασία των εργαζομένων (ΣΒΑ 1), η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και τη μεταχείριση στην εργασία (ΣΒΑ 5) και η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (ΣΒΑ 1) (άρθρο 153, άρθρο 1, σημεία α, γ, θ και ι, ΣΛΕΕ).
- Όσον αφορά το στόχο για διασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης και προώθησης ευκαιριών για δια βίου μάθηση (ΣΒΑ 4), η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου και εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης, σεβόμενη τις αντίστοιχες αρμοδιότητες των κρατών-μελών (άρθρο 165, παρ. 1 και 166, παρ. 1, ΣΛΕΕ).
- Όσον αφορά το στόχο προώθησης της καλής υγείας για όλους/ες (ΣΒΑ 3), η Ένωση, κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεών της,

εξασφαλίζει υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου, συμπληρώνοντας τις αντίστοιχες εθνικές πολιτικές (άρθρο 168, παρ. 1, ΣΛΕΕ).

- Αναφορικά με το στόχο για την κατασκευή ανθεκτικών υποδομών, την προώθηση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης εκβιομηχάνισης και την προώθηση της καινοτομίας (ΣΒΑ 9), η Ένωση συμβάλλει στη δημιουργία και την ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων με έργα υποδομής στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας (άρθρο 170, παρ. 1, ΣΛΕΕ), ενώ από κοινού με τα κράτη μέλη αποσκοπεί με τις πολιτικές τους στη βελτίωση της εκμετάλλευσης του βιομηχανικού δυναμικού στους τομείς της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης (άρθρο 173, παρ. 1, ΣΛΕΕ).
- Σε σχέση με τον στόχο για τη μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών (ΣΒΑ 10), η Ένωση αποσκοπεί στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών, στο πλαίσιο των πολιτικών συνοχής που διαμορφώνει και εφαρμόζει μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων (άρθρο 174 και 175, ΣΛΕΕ).
- Όσον αφορά την πολιτική της Ένωσης για το περιβάλλον, η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 14 και 15), η προστασία της υγείας του ανθρώπου (ΣΒΑ 3), η συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων (ΣΒΑ 14 και 15) και η προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, και ιδίως την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος (ΣΒΑ 13) αποτελούν τους στόχους στους οποίους αποβλέπει η Ένωση (άρθρο 191, παρ. 1, ΣΛΕΕ)
- Στο πλαίσιο της ενεργειακής της πολιτικής, η Ένωση στοχεύει, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της (ΣΒΑ 7), στην προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και της εξοικονόμησης ενέργειας (ΣΒΑ 11) και στην ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΣΒΑ 7) (άρθρο 194, παρ. 1, ΣΛΕΕ).
- Στο πλαίσιο των πολιτικών συνεργασίας με τρίτα κράτη για την ανάπτυξη, η Ένωση έχει ως κύριο μακροπρόθεσμο στόχο την εξάλειψη της φτώχειας (ΣΒΑ 1) (άρθρο 208, παρ. 1, ΣΛΕΕ), ενώ η ανθρωπιστική βοήθεια που παρέχει αποσκοπεί στην συνδρομή χωρών που πλήττονται από καταστροφές, ώστε να αντιμετωπίσουν τις

ανθρωπιστικές ανάγκες που προκύπτουν από τις διάφορες αυτές καταστάσεις (ΣΒΑ 2 και 6) (άρθρο 214, παρ. 1, ΣΛΕΕ).

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η διακήρυξη του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΧΘΔ) από το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή έγινε στην Νίκαια το 2000, ενώ, μετά την τροποποίησή του, διακηρύχθηκε εκ νέου το 2007. Ωστόσο, ο Χάρτης κατέστη δεσμευτική πηγή πρωτογενούς δικαίου με τη θέσπιση της Συνθήκης της Λισαβόνας, την 1η Δεκεμβρίου 2009, και πλέον έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες (άρθρο 6 της ΣΕΕ).

Πηγή: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/146/o-χαρτης-των-θεμελιωδων-δικαιωματων>

Σε σχέση με την «Ατζέντα 2030», η προαγωγή της ισόρροπης και αειφόρου ανάπτυξης καθορίζεται στο Προοίμιο του ΧΘΔ ως επιδίωξη της Ένωσης, ενώ γίνεται άμεση αναφορά στην αρχή της αειφόρου ανάπτυξης στο άρθρο 37 του ΧΘΔ ως αρχή, σύμφωνα με την οποία πρέπει να ενσωματώνονται στις ενωσιακές πολιτικές και να διασφαλίζονται το υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητάς του.

Επιπλέον, γίνονται αναφορές στους επιμέρους ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030», οι οποίες συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Όσον αφορά τον στόχο της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας (ΣΒΑ 1), αναγνωρίζεται από την Ένωση το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους όσοι δε διαθέτουν επαρκείς πόρους (άρθρο 34, παρ. 3, ΧΘΔ).
- Αναφορικά με το στόχο διασφάλισης υγιούς ζωής και προώθηση της καλής υγείας για όλους/ες σε όλες τις ηλικίες (ΣΒΑ 3), διακηρύσσεται ο καθολικός χαρακτήρας του δικαιώματος πρόσβασης στην πρόληψη σε θέματα υγείας και ιατρικής περίθαλψης (άρθρο 35, ΧΘΔ) και καθορίζονται ειδικότερα δικαιώματα προστασίας και φροντίδας των παιδιών (άρθρο 24, παρ. 1, ΧΘΔ) και αξιοπρεπούς διαβίωσης των ηλικιωμένων (άρθρο 25, ΧΘΔ).
- Σε σχέση με το στόχο διασφάλισης της πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση και προώθησης ευκαιριών δια βίου μάθησης (ΣΒΑ 4), κατοχυρώνεται για όλους/ες το

δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση (άρθρο 14, παρ. 1, ΧΘΔ).

- Όσον αφορά το στόχο επίτευξης της ισότητας των φύλων (ΣΒΑ 5), η εξασφάλιση της ισότητας ανδρών και γυναικών καθορίζεται ως υποχρεωτική σε όλους τους τομείς και, ιδίως, στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδοχές (άρθρο 23, ΧΘΔ).
- Αναφορικά με το στόχο προώθησης αξιοπρεπούς εργασίας για όλους/ες (ΣΒΑ 8), απαγορεύεται ρητά η δουλειά, η αναγκαστική εργασία (άρθρο 5, παρ. 1 και 2, ΧΘΔ) και η παιδική εργασία (άρθρο 32, ΧΘΔ), ενώ προστατεύεται το δικαίωμα των εργαζομένων σε συνθήκες εργασίας οι οποίες σέβονται την υγεία, την ασφάλεια και την αξιοπρέπειά του (άρθρο 31, παρ. 1 και 2, ΧΘΔ). Επίσης, αναγνωρίζεται από την Ένωση το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες για επαγγελματική ένταξη (άρθρο 26, ΧΘΔ) και προβλέπεται ειδική μέριμνα για την προστασία των νέων στην εργασία (άρθρο 32, ΧΘΔ).
- Όσον αφορά το στόχο εξάλειψης των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών (ΣΒΑ 10), αναγνωρίζεται από την Ένωση το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος (ΥΓΟΣ) για την προαγωγή της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της (άρθρο 36, ΧΘΔ).
- Σε σχέση με το στόχο καθολικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη (ΣΒΑ 16), διακηρύσσεται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου για όλους/ες (άρθρο 47, ΧΘΔ).
- Όσον αφορά το στόχο εξάλειψη των διακρίσεων (ΣΒΑ 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11 και 16), απαγορεύεται κάθε είδους διακρίσεις, και ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας, γενετήσιου προσανατολισμού, καθώς και ιθαγένειας (άρθρο 21, παρ. 1 και 2, ΧΘΔ).

2.2. Τα Μέσα Εφαρμογής των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ένωση

2.2.1. Το Σύστημα Διακυβέρνησης

Η νέα δομή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης σε ενωσιακό επίπεδο απαιτούνται μία ολιστική και διατομεακή πολιτική προσέγγιση και τα κατάλληλα μέσα για την εξασφάλιση της συνοχής των πολιτικών, στο σύνολο των θεματικών τομέων, καθώς και μεταξύ της εξωτερικής δράσης και των άλλων πολιτικών της ΕΕ. Η νέα δομή της Επιτροπής με Αντιπροέδρους, με προσέγγιση βασισμένη στο εκάστοτε σχέδιο και με δυνατότητα οριζόντιας παρακολούθησης και συντονισμού των ασκούμενων πολιτικών για την επίτευξη των ΣΒΑ, συνιστά σημαντικό μέσο που διευκολύνει τον συγκεκριμένο τρόπο εργασίας.

Ειδικότερα, οι ομάδες εργασίας, που έχουν συσταθεί στο Κολλέγιο των Επιτρόπων και οι οποίες συγκεντρώνουν διαφορετικές πτυχές τομεακής πολιτικής, έχουν ως στόχο να εξασφαλίσουν ότι οι προσπάθειες που καταβάλλονται σε έναν τομέα πολιτικής ενισχύουν τις πρωτοβουλίες σε άλλους τομείς, δημιουργώντας ένα πιο συντονισμένο και αλληλοενισχυόμενο θεματολόγιο. Επιπλέον, το νέο αξίωμα του πρώτου Αντιπροέδρου περιλαμβάνει μία οριζόντια ευθύνη για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή των πολιτικών, ο πρώτος αντιπρόεδρος αναλαμβάνει συντονιστικό ρόλο όσον αφορά την προώθηση του έργου της Επιτροπής για την ενεργό υλοποίηση της «Ατζέντας 2030» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Χρήση εργαλείων καλής νομοθέτησης

Η χρήση των εργαλείων για τη βελτίωση της νομοθεσίας της Επιτροπής είναι άλλος ένας τρόπος για να εξασφαλιστεί η περαιτέρω ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης στις ευρωπαϊκές πολιτικές. Όλες οι αναλύσεις συνεπειών ρύθμισης (impact assessments) της Επιτροπής πρέπει να αξιολογούν τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις, ώστε η αειφορία να λαμβάνεται δεόντως υπόψη και να συνυπολογίζεται. Οι αξιολογήσεις αποτελεσμάτων εφαρμογής ρύθμισης (ex-post evaluations) πρέπει επίσης να εξετάζουν και τις τρεις διαστάσεις σε μια ισχυρή ολοκληρωμένη προσέγγιση. Οι ενισχυμένες κατευθυντήριες γραμμές για τις εκτιμήσεις επιπτώσεων και οι ενισχυμένες διαδικασίες που επιβεβαιώνουν αυτή την προσέγγιση ενσωμάτωσης αποτέλεσαν βασικό στοιχείο της δέσμης

μέτρων για τη βελτίωση της νομοθεσίας που εγκρίθηκε το 2015. Η συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών και οι δημόσιες διαβουλεύσεις αποτελούν άλλο ένα στοιχείο της εργαλειοθήκης για τη βελτίωση της νομοθεσίας, προκειμένου να τηρηθεί η απαίτηση μη αποκλεισμού που βρίσκεται στο επίκεντρο της «Ατζέντας 2030» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, ως το πλαίσιο της οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, εστιάζει ιδιαίτερα στην απασχόληση και τις κοινωνικές επιδόσεις προωθώντας έτσι ένα πιο βιώσιμο κοινωνικοοικονομικό μοντέλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Ενεργός Ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δύναται να εκδίδει ψηφίσματα³ σχετικά με την παρακολούθηση της πορείας εξέλιξης των εφαρμοζόμενων πολιτικών της Ένωσης προς την επίτευξη των ΣΒΑ και, μέσω αυτών, να αιτείται την υλοποίηση δράσεων και τη λήψη πρωτοβουλιών από τα όργανα της Ένωσης και φορείς για την επίτευξη των ΣΒΑ. Παράλληλα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ή αρμόδιες επιτροπές του μπορούν να εκδίδουν γνωμοδοτήσεις και εκθέσεις⁴ σχετικά με τη δράση της Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Ρόλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών είναι γνωμοδοτικά όργανα της Ένωσης τα οποία δύναται να υποβάλλουν στο Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή γνωμοδοτήσεις⁵ σχετικά με την πορεία επίτευξης των ΣΒΑ, αλλά και με τις προτεινόμενες πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη, οι

³ Παράδειγμα ψηφίσματος Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: «Ψήφισμα της 12ης Μαΐου 2016 σχετικά με την επακολούθηση και ανασκόπηση του Θεματολογίου του 2030 (2016/2696 RSP) – Επακόλουθες ενέργειες και πορεία εξέλιξης των στόχων του Θεματολογίου του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη, P8_TA (2016) 0224»

⁴ Παράδειγμα έκθεσης Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: «Έκθεση σχετικά με τη δράση της ΕΕ για τη βιωσιμότητα, Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφαλείας των Τροφίμων, A8-0239/2017, 27.6.2017».

⁵ Παραδείγματα γνωμοδοτήσεων ΕΟΚΕ και ΕτΠ:

- i. European Committee of the Regions, Draft opinion: Next steps for a sustainable European future – European action for sustainability, 124th plenary session, 12-13 July 2017, CIVEXVI/020
- ii. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Γνωμοδότηση: Το Θεματολόγιο του 2030 – Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσηλωμένη στη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο, 20 Οκτωβρίου 2016, REX/461

οποίες πρέπει να διαμορφωθούν, αποφασιστούν και εφαρμοστούν . Επιπλέον, μπορούν να κάνουν συστάσεις σε φορείς της αρμοδιότητάς τους για την επίτευξη των στόχων (π.χ. η ΕτΠ σε τοπικές/περιφερειακές αρχές).

2.2.2. Τα Χρηματοδοτικά Εργαλεία

Ο προϋπολογισμός της ΕΕ

Ο προϋπολογισμός της ΕΕ, που αντιπροσωπεύει περίπου το 1% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος της ΕΕ, είναι ένας προϋπολογισμός επενδύσεων που συμπληρώνει τους εθνικούς προϋπολογισμούς και το ευρύ σύνολο της πολιτικής της ΕΕ και των κανονιστικών μέσων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η Επιτροπή, η οποία καταρτίζει τον προϋπολογισμό και τον υλοποιεί/εποπτεύει, έχει ήδη ενσωματώσει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση, οι οποίες βρίσκονται στο επίκεντρο των ΣΒΑ, στα προγράμματα προϋπολογισμού και δαπανών της ΕΕ. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι έχει αναληφθεί πολιτική δέσμευση για διάθεση του 20% τουλάχιστον του προϋπολογισμού της ΕΕ στη δράση για το κλίμα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη

Το «Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη» («σχέδιο Γιούνκερ») αποτελεί ένα σχέδιο κινητοποίησης διαθέσιμων πόρων σε όλη την Ευρώπη για τη στήριξη των επενδύσεων. Το σχέδιο αυτό αποτελείται από τρεις πυλώνες: την παροχή εγγυήσεων από την ΕΕ για την κινητοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ), την παροχή τεχνικής βοήθειας και την αύξηση της προβολής των επενδυτικών ευκαιριών μέσω του Ευρωπαϊκού Κόμβου Επενδυτικών Συμβουλών και της Ευρωπαϊκής Πύλης Επενδυτικών Έργων και την εξάλειψη των κανονιστικών φραγμών στις επενδύσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο με σκοπό τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.). Το ΕΤΣΕ χρηματοδοτεί στρατηγικές επενδύσεις σε βασικούς τομείς που συνδέονται με τους ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030», όπως οι υποδομές, η ενεργειακή απόδοση και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η έρευνα και η καινοτομία, το περιβάλλον, η γεωργία, η ψηφιακή τεχνολογία, η εκπαίδευση, η υγεία και τα κοινωνικά έργα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων

Διάφορα εργαλεία πολιτικής, όπως τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, Ταμείο Συνοχής, ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ), και μέσα (π.χ. μηχανισμός «Συνδέοντας

την Ευρώπη») αξιοποιούνται παράλληλα με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων για την προώθηση των στόχων της αειφορίας, όπως η ενεργειακή απόδοση και οι καθαρές μεταφορές, μέσω της χρήσης καινοτόμων χρηματοδοτικών μέσων που βοηθούν να επιτευχθεί το απαιτούμενο μέγεθος επενδύσεων. Μάλιστα, σύμφωνα με τις διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης:

- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) συμβάλλει στη διόρθωση των κυριότερων περιφερειακών ανισοτήτων στην Ένωση (άρθρο 176, ΣΛΕΕ).
- Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) ενισχύει δράσεις για την επίτευξη του στόχου της βελτίωσης των δυνατοτήτων απασχόλησης των εργαζομένων στην εσωτερική αγορά, ο οποίος με τη σειρά του συμβάλλει στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου (άρθρο 162, ΣΛΕΕ).
- Το Ταμείο Συνοχής συμμετέχει χρηματοδοτικώς σε σχέδια περιβάλλοντος και διευρωπαϊκών δικτύων στον τομέα της υποδομής των μεταφορών (άρθρο 177, ΣΛΕΕ)
- η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων διευκολύνει με την παροχή δανείων και εγγυήσεων τη χρηματοδότηση την υλοποίηση σχεδίων αξιοποίησης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, σε όλους τους τομείς της οικονομίας (άρθρο 309, ΣΛΕΕ).

Στο πλαίσιο της ενωσιακής πολιτικής συνοχής, η οποία ασκείται με την αξιοποίηση των πόρων από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία, έχουν θεσπιστεί οι ακόλουθοι 11 θεματικοί στόχοι που στηρίζουν την ανάπτυξη για την περίοδο 2014-2020 και συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τους ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030»:

- i. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας.
- ii. Βελτίωση της πρόσβασης σε τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ), και χρήση και ποιότητα αυτών.
- iii. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ.
- iv. Στήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία με μειωμένη χρήση άνθρακα.
- v. Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων.
- vi. Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, και προώθηση της αποδοτικής χρήσης πόρων.
- vii. Προώθηση βιώσιμων μεταφορών και βελτίωση των υποδομών δικτύων.

- viii. Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης, και στήριξη της κινητικότητάς τους.
- ix. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας και όλων των διακρίσεων.
- x. Επενδύσεις στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση.
- xi. Βελτίωση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης.

Η επένδυση του ΕΤΠΑ στηρίζει και τους 11 θεματικούς στόχους της πολιτικής συνοχής, αλλά οι στόχοι 1 έως 4 αποτελούν τις βασικές προτεραιότητες για επένδυση. Από την άλλη πλευρά, οι κύριες προτεραιότητες του ΕΚΤ είναι οι στόχοι 8 έως 11, μολονότι το ταμείο στηρίζει επίσης και τους στόχους 1 έως 4, ενώ το Ταμείο Συνοχής στηρίζει τους στόχους 4 έως 7 και 11 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

Το Πρόγραμμα Ορίζοντα 2020»

Το Πρόγραμμα Ορίζοντα 2020 το χρηματοδοτικό πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και την Καινοτομία για την περίοδο 2014-2020, αναμένεται να συνεισφέρει τουλάχιστον το 60% του προϋπολογισμού του για την αειφόρο ανάπτυξη και το 35% για τη δράση για το κλίμα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια

Στο πλαίσιο της παγκόσμιας εταιρικής σχέσης για την εφαρμογή των ΣΒΑ (ΣΒΑ 17), η ΕΕ έχει δεσμευτεί συλλογικά να παρέχει 0,7% του ΑΕΕ ως επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ΕΑΒ) εντός του χρονικού πλαισίου του θεματολογίου 2030. Επίσης, συλλογικά θα παρέχει 0,15% του ΑΕΕ ως ΕΑΒ σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες βραχυπρόθεσμα, ποσοστό που θα αγγίξει το 0,20% εντός του χρονικού πλαισίου της «Ατζέντας» 2030 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

2.2.3. Οι Εξωτερικές Δράσεις και Πρωτοβουλίες της ΕΕ

Η ΕΕ καθορίζει και εφαρμόζει κοινές πολιτικές και δράσεις και εργάζεται για την επίτευξη υψηλού βαθμού συνεργασίας σε όλους τους τομείς των σχέσεων της με τρίτες χώρες, με στόχο, μεταξύ άλλων, την εδραίωση και στήριξη της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των αρχών του διεθνούς δικαίου, αλλά και την προώθηση, στις αναπτυσσόμενες χώρες, της βιώσιμης ανάπτυξης από οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική άποψη, με πρωταρχικό στόχο την εξάλειψη της φτώχειας. Νομική βάση για τον καθορισμό των ανωτέρω στόχων της Εξωτερικής Δράσης της Ένωσης, οι οποίοι συμβαδίζουν με τους στόχους της «Ατζέντας 2030», αποτελούν οι διατάξεις του άρθρου 21, παρ. 2, σημεία β και δ της ΣΕΕ.

Οι πολιτικές και τα εργαλεία άσκησης πολιτικής της Ένωσης που συνδέονται με τους προαναφερθέντες στόχους της είναι τα ακόλουθα:

- η εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της ΕΕ, η οποία αποσκοπεί στη διατήρηση της ειρήνης και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, στην ανάπτυξη και σταθεροποίηση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).
- η αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ, η οποία επιδιώκει να προωθήσει την βιώσιμη ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, με πρωταρχικό στόχο την εξάλειψη της φτώχειας. Η εν λόγω πολιτική αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο των σχέσεων της ΕΕ με τον έξω κόσμο και συμβάλλει στους στόχους της εξωτερικής δράσης της ΕΕ - παράλληλα με την εξωτερική πολιτική, την πολιτική ασφαλείας και εμπορίου (και τις διεθνείς πτυχές άλλων πολιτικών που έχουν ως αντικείμενο το περιβάλλον, τη γεωργία και την αλιεία) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).
- η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ), η οποία διέπει τις σχέσεις της ΕΕ με δεκαέξι από τις πλησιέστερες ανατολικές και νότιες χώρες-εταίρους της και έχει ως στόχους, μεταξύ άλλων, τη σταθεροποίηση των γειτονικών χωρών μέσα από την οικονομική ανάπτυξη, την προώθηση των βασικών συμφερόντων της ΕΕ σε θέματα χρηστής διακυβέρνησης, δημοκρατίας, κράτους δικαίου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη

διευκόλυνση της συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο (Ανατολική Εταιρική Σχέση, Ένωση για τη Μεσόγειο) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

- η πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ, η οποία εφαρμόζεται στις χώρες που επιθυμούν να προσχωρήσουν στην ΕΕ και στις δυνάμει υποψήφιες χώρες και έχει ως στόχους την προαγωγή της ειρήνης και της σταθερότητας σε περιοχές κοντά στα σύνορα της ΕΕ, τη συμβολή στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών μέσω της ολοκλήρωσης και της συνεργασίας σε διασυνοριακό επίπεδο, την αύξηση της ευημερίας και των ευκαιριών για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και τους πολίτες, την καθοδήγηση, υποστήριξη και παρακολούθηση των αλλαγών στις χώρες που επιθυμούν να προσχωρήσουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με τις αξίες, τη νομοθεσία και τα πρότυπα της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).
- η Εμπορική Πολιτική της ΕΕ, η οποία στηρίζει πλήρως τη βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο, εστιάζοντας κυρίως στη σχέση εμπορίου και ανάπτυξης. Ειδικότερα, οι εμπορικές συμφωνίες, όπως οι Συμφωνίες Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης (ΣΟΕΣ), και τα εμπορικά καθεστάτα, όπως το «Όλα εκτός από όπλα» (ΟΕΟ), και το Ενισχυμένο Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων (ΣΓΠ+) παρέχουν ισχυρή στήριξη στην αειφόρο ανάπτυξη, συνδέοντας το εμπόριο με την ανάπτυξη και τη χρηστή διακυβέρνηση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).
- η αναπτυξιακή συνεργασία, η οποία προσεγγίζεται από την Ένωση με έμφαση στα δικαιώματα. Αυτή η προσέγγιση περιλαμβάνει όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και προωθεί την ένταξη και τη συμμετοχή, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ισότητα και τη δικαιοσύνη, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, προωθώντας με αυτόν τον τρόπο την επίτευξη των ΣΒΑ σε παγκόσμιο επίπεδο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).
- η ανθρωπιστική βοήθεια, η οποία παρέχεται στα θύματα ανθρωπιστικών κρίσεων και καταστροφών, ανάλογα με τις ανάγκες των πληγέντων πληθυσμών, μέσω της χρηματοδότησης έργων που υλοποιούν ΜΚΟ, οργανώσεις του ΟΗΕ και ο Ερυθρός Σταυρός (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).
- ο μηχανισμός πολιτικής προστασίας της Ένωσης, ο οποίος συνεισφέρει με πόρους από τα κράτη-μέλη στην αντιμετώπιση καταστροφών σε ολόκληρο τον κόσμο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

2.2.4. Ο Ρόλος των Ενδιαφερόμενων Μερών

Τα θεσμικά όργανα της Ένωσης – Επιτροπή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016), Συμβούλιο (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017) και Κοινοβούλιο (Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2017) – εντόπισαν την ανάγκη δημιουργίας μίας πολυσυλλεκτικής πλατφόρμας των ενδιαφερόμενων μερών του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, αναγνωρίζοντας, με αυτόν τον τρόπο, τη σημασία και τη συμβολή τους στην επίτευξη των ΣΒΑ.

Έτσι, στις 22 Μαΐου 2017, συστήθηκε με Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η πλατφόρμα πολλαπλών φορέων (multi-stakeholder platform) για την υλοποίηση των ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030» στην ΕΕ (εφεξής πλατφόρμα), η οποία έχει ως καθήκοντα της:

- την υποστήριξη και την παροχή συμβουλών στην Επιτροπή και σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για την υλοποίηση των ΣΒΑ σε επίπεδο Ένωσης,
- την υποστήριξη και την παροχή συμβουλών στην Επιτροπή σε σχέση με τις εκδηλώσεις της Επιτροπής σχετικά με την βιώσιμη ανάπτυξη,
- τη συμβολή στην προετοιμασία της διαδικασίας επιλογής ενός ετήσιου βραβείου αειφορίας.
- τη λειτουργία ως φόρουμ για την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών όσον αφορά την υλοποίηση των ΣΒΑ σε διάφορους τομείς και σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ενωσιακό επίπεδο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Η πλατφόρμα αποτελείται από συνολικά 30 μέλη, τα οποία είναι είτε άτομα που διορίζονται με βάση την προσωπική τους ιδιότητα είτε άτομα που αντιπροσωπεύουν κοινό συμφέρον ή οργανώσεις. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή των Περιφερειών έχουν από ένα αντιπρόσωπο στην πλατφόρμα, ενώ σε αυτήν προεδρεύει ο Πρώτος Αντιπρόεδρος της Επιτροπής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

Με την ίδια Απόφαση της Επιτροπής, συστήθηκε επιπλέον μία επιτροπή διαχείρισης για την παροχή υποστήριξης στις εργασίες της πλατφόρμας, η οποία αποτελεί υποομάδα της και προεδρεύεται από τη Γενική Γραμματεία της Επιτροπής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

2.3. Το Σύστημα Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της προόδου στην επίτευξη των ΣΒΑ

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της «Ατζέντας 2030», η αξιολόγηση της προόδου, όσον αφορά την πορεία προς την επίτευξη των ΣΒΑ, πρέπει να γίνεται τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο και δεδομένης της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να παρακολουθεί την εν λόγω πρόοδο σε ενωσιακό επίπεδο, η Eurostat ηγήθηκε της ανάπτυξης ενός πλαισίου δεικτών αναφοράς για το σκοπό αυτό σε στενή συνεργασία με άλλες υπηρεσίες της Επιτροπής και με τους εταίρους της Eurostat στο Ευρωπαϊκό Στατιστικό Σύστημα (ΕΣΣ). Οι εργασίες για την επιλογή ενός καταλόγου δεικτών της ΕΕ για τον ανωτέρω σκοπό διεξήχθησαν με ανοικτό και χωρίς αποκλεισμούς τρόπο, με συμμετοχή επιτροπών του Συμβουλίου (Επιτροπή Απασχόλησης, Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας και Οικονομικής και Δημοσιονομικής Επιτροπής), της Ευρωπαϊκής Συμβουλευτικής Επιτροπής για τη Στατιστική (ESAC), οργανισμών όπως ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, ΜΚΟ, του ακαδημαϊκού χώρου και άλλων διεθνών οργανισμών). Πολλές προτάσεις εξετάστηκαν υπό το πρίσμα των προκαθορισμένων αρχών και κριτηρίων σχετικά με τη συνάφεια των πολιτικών και τις ποιοτικές απαιτήσεις (Eurostat, 2018).

Το σύνολο των ΔΒΑ της ΕΕ περιλαμβάνει 100 δείκτες, εκ των οποίων οι 41 είναι «πολλαπλών χρήσεων», δηλαδή χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση περισσότερων από ένα ΣΒΑ. Αυτό το γεγονός επιτρέπει την επισήμανση της διασύνδεσης μεταξύ των διαφορετικών ΣΒΑ και ενισχύει την αφήγηση αυτής της έκθεσης παρακολούθησης. Για τη συνολική πρόοδο σε επίπεδο στόχου, οι δείκτες πολλαπλών χρήσεων εξετάζονται με την ίδια βαρύτητα με όλους τους άλλους δείκτες. Οι δείκτες αυτοί εντάσσονται στις ακόλουθες θεματικές κατηγορίες: κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή, κοινωνική ενσωμάτωση, δημογραφικές αλλαγές, δημόσια υγεία, κλιματική αλλαγή και ενέργεια, βιώσιμες μεταφορές, φυσικοί πόροι, παγκόσμια εταιρική σχέση, καλή διακυβέρνηση (Eurostat, 2017).

Το σύνολο ΔΒΑ της ΕΕ είναι διαρθρωμένο στους 17 ΣΒΑ και καλύπτει την κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική και θεσμική διάσταση της αειφορίας όπως παρουσιάζεται στην «Ατζέντα 2030». Οι 100 δείκτες κατανέμονται ομοιόμορφα στους 17 ΣΒΑ, έτσι ώστε η

πρόοδος σε κάθε ΣΒΑ να μετράται με πέντε ή έξι δείκτες που τους αποδίδονται (εξαιρουμένων των δεικτών πολλαπλής χρήσης) (Eurostat, 2018).

Οι δείκτες επιλέχθηκαν λαμβάνοντας υπόψη τη συνάφεια τους με τις πολιτικές από την οπτική της ΕΕ, τη διαθεσιμότητα, την κάλυψη των χωρών, την επικαιρότητα και την ποιότητα των δεδομένων. Με λίγες εξαιρέσεις, οι δείκτες προέρχονται από τα ήδη υπάρχοντα σύνολα δεικτών που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση των μακροπρόθεσμων πολιτικών της ΕΕ, όπως οι δείκτες της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, οι κύριοι δείκτες της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και το σύνολο δεικτών επιπτώσεων για το στρατηγικό σχέδιο 2016-2020 (Eurostat, 2018).

Στοιχεία της «Ατζέντας 2030» που είναι λιγότερο συναφή με το επίπεδο ανάπτυξης της ΕΕ, αλλά αφορούν π.χ. αναπτυσσόμενες χώρες, δεν εξετάζονται. Το σύνολο των ΔΒΑ που έχει οριστεί για την παρακολούθηση της προόδου, όσον αφορά την επίτευξη του ΣΒΑ 17, περιλαμβάνει δείκτες σχετικούς με τις χρηματοοικονομικές και εμπορικές ροές προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, δεδομένου ότι ο στόχος σχετίζεται με τα μέσα υλοποίησης της Ατζέντας του 2030, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων όπως οι εξωτερικές ροές (Eurostat, 2018).

Το σύνολο των ΔΒΑ της ΕΕ επιδέχεται τακτικές αναθεωρήσεις σύμφωνα με τις μελλοντικές πολιτικές εξελίξεις και εξέταση υιοθέτησης νέων δεικτών, καθώς οι μεθοδολογίες, οι τεχνολογίες και οι πηγές δεδομένων εξελίσσονται με την πάροδο του χρόνου (Eurostat, 2018).

3. Η συμβολή κύριων πολιτικών της Ένωσης στην υλοποίηση των ΣΒΑ: Η περίπτωση της κοινής εμπορικής πολιτικής

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος στον κόσμο, καθώς αντιπροσωπεύει το 16.5% των παγκόσμιων εισαγωγών και εξαγωγών. Αξίζει, μάλιστα, να σημειωθεί ότι η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας βιομηχανικών προϊόντων και υπηρεσιών στον κόσμο, καθώς και η μεγαλύτερη αγορά για τις εισαγωγές 100 και πλέον χωρών. Δεδομένης της σημαίνουσας θέσης της ΕΕ στο παγκόσμιο εμπορικό και οικονομικό σύστημα, η ενωσιακή εμπορική πολιτική αποκτά ιδιαίτερη δυναμική στο πλαίσιο της προώθησης των στόχων και των προτεραιοτήτων της Ένωσης (Ευρωπαϊκή Ένωση, n.d.).

Η διαμόρφωση της εμπορικής πολιτικής αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ. Συνεπώς, η νομοθέτηση για εμπορικά ζητήματα και η σύναψη διεθνών εμπορικών συμφωνιών γίνονται από την ΕΕ και όχι από τα κράτη-μέλη, με την εξαίρεση συμφωνιών για ζητήματα μικτής ευθύνης, οι οποίες επικυρώνονται πρώτα από τα αρμόδια εθνικά θεσμικά όργανα (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d.).

Νομική βάση για την άσκηση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της κοινής εμπορικής πολιτικής από την Ένωση αποτελούν οι διατάξεις των άρθρων 206 και 207 της ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, στις διατάξεις αυτές, προβλέπεται ότι η κοινή εμπορική πολιτική διαμορφώνεται βάσει ενιαίων αρχών, ιδίως όσον αφορά τις μεταβολές δασμολογικών συντελεστών, τη σύναψη δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών σχετικά με τις ανταλλαγές εμπορευμάτων και υπηρεσιών, και τις εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας, τις άμεσες ξένες επενδύσεις, την ενοποίηση των μέτρων ελευθέρωσης, την πολιτική των εξαγωγών και τα μέτρα εμπορικής άμυνας, στα οποία περιλαμβάνονται τα μέτρα που λαμβάνονται σε περιπτώσεις ντάμπινγκ και επιδοτήσεων. Παράλληλα, επισημαίνεται ότι η κοινή εμπορική πολιτική ασκείται στο πλαίσιο των αρχών και των στόχων της εξωτερικής δράσης της Ένωσης.

Στο δε άρθρο 207, παρ. 2 της ΣΛΕΕ παρέχεται εξουσιοδότηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, για την έκδοση κανονισμών σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία για τη θέσπιση μέτρων για τον καθορισμό του πλαισίου εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής.

3.1 Εμπορική πολιτική και βιώσιμη ανάπτυξη

Η εμπορική πολιτική της ΕΕ χρησιμοποιείται, μεταξύ άλλων, ως μέσο για να προωθούνται οι ευρωπαϊκές αρχές και αξίες, από τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα έως το περιβάλλον και τα κοινωνικά δικαιώματα και γενικότερα τις επιμέρους πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d.).

Έτσι, οι εν εξελίξει εμπορικές διαπραγματεύσεις για τη σύναψη εμπορικών συμφωνιών - για παράδειγμα, με τη Mercosur, το Μεξικό και τη Χιλή - χρησιμοποιούνται ως όχημα για την προστασία των θεμελιωδών αξιών, από τα ανθρώπινα δικαιώματα ως το περιβάλλον.

Άλλο ένα παράδειγμα αυτής της προσέγγισης είναι ο πρόσφατος «Κανονισμός (ΕΕ) 2017/821 για τις υποχρεώσεις των εισαγωγών κασσιτέρου, τανταλίου και βολφραμίου, των μεταλλευμάτων τους, καθώς και χρυσού, που προέρχονται από περιοχές συγκρούσεων και υψηλού κινδύνου». Σε πολιτικά ασταθείς περιοχές, ένοπλες ομάδες χρησιμοποιούν συχνά την καταναγκαστική εργασία για την εξόρυξη ορυκτών. Στη συνέχεια πωλούν τα ορυκτά αυτά, τα οποία χρησιμοποιούνται μετά την εξαγωγή τους για την παραγωγή ευρέως διαδεδομένων αντικειμένων, όπως κινητών τηλεφώνων, αυτοκινήτων και κοσμημάτων, για να χρηματοδοτούν τις δραστηριότητές τους, π.χ. την αγορά όπλων. Τα ορυκτά που παράγονται με τον τρόπο αυτό χαρακτηρίζονται ως «ορυκτά που προέρχονται από περιοχές συγκρούσεων».

Στο πλαίσιο της αποκλειστικής αρμοδιότητάς της για τη διαμόρφωση της εμπορικής πολιτικής μέσω της έκδοσης σχετικών κανόνων δικαίου, η Ένωση θέσπισε το Μάιο του 2017 Κανονισμό (ΕΕ) 2017/821 που διασφαλίζει ότι οι εταιρείες της ΕΕ εισάγουν τα εν λόγω ορυκτά μόνον από ασφαλείς και υπεύθυνες πηγές. Η εν λόγω νομοθετική πράξη απαγορεύει συγκεκριμένα:

- την εξαγωγή ορυκτών και μετάλλων από περιοχές συγκρούσεων προς την ΕΕ,
- τη χρήση ορυκτών προερχόμενων από περιοχές συγκρούσεων από μεταλλουργεία και εγκαταστάσεις εξευγενισμού σε παγκόσμιο και ενωσιακό επίπεδο, και
- την κακοποίηση των εργαζομένων σε ορυχεία.

Ο εν λόγω κανονισμός θα τεθεί σε εφαρμογή την 1η Ιανουαρίου 2021, προκειμένου να δοθεί στις επιχειρήσεις χρόνος προσαρμογής, ενώ ενισχύεται με μια δήλωση πολιτικής

συναντίληψης μεταξύ του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

Σε ό,τι αφορά τις φτωχότερες χώρες του κόσμου, η εμπορική πολιτική της ΕΕ στοχεύει στο συνδυασμό του εμπορίου με την ανάπτυξη, εφαρμόζοντας χαμηλότερους δασμούς, στηρίζοντας τις μικρές εξαγωγικές επιχειρήσεις, παρέχοντας συμβουλές για βελτιώσεις σε θέματα διακυβέρνησης κλπ., έτσι ώστε χώρες που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη να μπορούν να επωφεληθούν από την ανάπτυξη που στηρίζεται στο εμπόριο. Παράλληλα, η εμπορική πολιτική της Ένωσης στοχεύει να μειώσει την παιδική και την καταναγκαστική εργασία, την καταστροφή του περιβάλλοντος και την αστάθεια των τιμών. Τα συστήματα που εξασφαλίζουν τη διαφάνεια και την ιχνηλασιμότητα της αλυσίδας εφοδιασμού είναι ένα από τα μέσα για την επίτευξη του ανωτέρω στόχου (Ευρωπαϊκή Ένωση, n.d.).

3.2 Εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ με τρίτες χώρες

Η ΕΕ διαχειρίζεται τις εμπορικές σχέσεις της με τις τρίτες χώρες μέσω εμπορικών συμφωνιών. Οι συμφωνίες αυτές στοχεύουν στη δημιουργία καλύτερων εμπορικών ευκαιριών και στην υπέρβαση των εμπορικών φραγμών.

Όσον, αφορά τη διαδικασία σύναψης δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών, η Επιτροπή υποβάλλει συστάσεις στο Συμβούλιο, το οποίο την εξουσιοδοτεί να αρχίσει τις αναγκαίες διαπραγματεύσεις, και από κοινού μεριμνούν ώστε οι υπό διαπραγμάτευση συμφωνίες να συνάδουν με τις πολιτικές και τους εσωτερικούς κανόνες της Ένωσης. Για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη των συμφωνιών, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, πλην ορισμένων συμφωνιών που αφορούν τους τομείς του εμπορίου υπηρεσιών, των εμπορικών πτυχών της διανοητικής ιδιοκτησίας και των άμεσων ξένων επενδύσεων, για τις οποίες το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα (άρθρο 207, ΣΛΕΕ). Οι διαδικασίες διαπραγμάτευσης και σύναψης εμπορικών συμφωνιών διεξάγονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 218 της ΣΛΕΕ, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του άρθρου 207 της ΣΛΕΕ.

Οι εμπορικές συμφωνίες, οι οποίες συνάπτονται από την Ένωση με τρίτες χώρες, διακρίνονται, ανάλογα με το περιεχόμενό τους, στα ακόλουθα είδη:

- στις Συμφωνίες Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης (ΣΟΕΣ), οι οποίες στηρίζουν την ανάπτυξη εμπορικών εταιρικών σχέσεων με χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού,
- στις Συμφωνίες Ελεύθερων Συναλλαγών (ΣΕΣ), οι οποίες επιτρέπουν το αμοιβαίο άνοιγμα των αγορών με ανεπτυγμένες χώρες και αναδυόμενες οικονομίες, παρέχοντας προτιμησιακή πρόσβαση στις αγορές, και
- στις Συμφωνίες Σύνδεσης (ΣΣ), οι οποίες προωθούν ευρύτερες πολιτικές συμφωνίες.

Η ΕΕ συνάπτει επίσης μη προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες στο πλαίσιο γενικότερων συμφωνιών, όπως είναι οι συμφωνίες εταιρικής σχέσης και συνεργασίας (ΣΕΣΣ) (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d.).

Προκειμένου να μελετηθεί η ενσωμάτωση της ενωσιακής δέσμευσης για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο στα κείμενα των εμπορικών συμφωνιών της

Ένωσης με τρίτες χώρες, στις ακόλουθες υποενότητες, θα γίνει μία επισκόπηση ορισμένων πρόσφατα επικυρωμένων ή στο τελικό στάδιο της διαπραγμάτευσης συμφωνιών και θα επιχειρηθεί να εντοπιστούν οι διατάξεις εκείνες όπου γίνεται μεία τόσο στη βιώσιμη ανάπτυξη αλλά και σε επιμέρους ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030». Οι συμφωνίες υπό εξέταση είναι οι ακόλουθες:

- i. η Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας,
- ii. η Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά (CETA),
- iii. η Συμφωνία Σύνδεσης ΕΕ-Ουκρανίας, και
- iv. η Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας ΕΕ-Μογγολίας.

3.2.1. Η Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας (EUJEPΑ)

Οι διαπραγματευτικές οδηγίες για τη σύναψη ΣΟΕΣ μεταξύ ΕΕ και Ιαπωνίας προς την Επιτροπή εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο το 2012, ενώ τον Ιούλιο του 2018 το Συμβούλιο ενέκρινε την απόφαση για την υπογραφή της εν λόγω εμπορικής συμφωνίας (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d.). Η συμφωνία αναμένεται να τεθεί σε ισχύ εντός του 2019, μετά την επικύρωσή της από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Εθνική Δίαιτα της Ιαπωνίας (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2018).

Σε συνέχεια άλλων πρόσφατων εμπορικών συμφωνιών της Ένωσης με τρίτες χώρες, η συμφωνία EUJEPΑ περιλαμβάνει όλα τα βασικά στοιχεία της προσέγγισης της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη. Άλλωστε, η Ένωση δεσμεύεται να διασφαλίζει τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της εμπορικής της πολιτικής και των εμπορικών συμφωνιών της με τρίτες χώρες και η υπό εξέταση συμφωνία δεν αποτελεί εξαίρεση σε αυτή τη δέσμευση.

Ειδικότερα, στο κείμενο της EUJEPΑ, μετά την αναγνώριση της συνεισφοράς της συμφωνίας στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης (βλ. Προοίμιο), υπάρχουν διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες η Ένωση δεσμεύεται ότι θα υποστηρίξει τα ισχύοντα κοινοτικά πρότυπα για την κοινωνική προστασία (ΣΒΑ 1), την προστασία των καταναλωτών και το περιβάλλον (ΣΒΑ 13, 14 και 15). Παράλληλα, η συμφωνία αναφέρει σαφώς σε αρκετά σημεία της (βλ. κεφάλαια «Καλές Ρυθμιστικές Πρακτικές», «Κανονιστική Συνεργασία», «Υγεία των Ζώων και των Φυτών και Ασφάλεια των Τροφίμων», «Τεχνικά Εμπόδια στο Εμπόριο», «Εμπόριο και Αειφόρος Ανάπτυξη») ότι δεν μπορεί να εμποδίσει την ΕΕ να λάβει μέτρα για την προστασία της ζωής ή της υγείας των ανθρώπων, των ζώων ή των φυτών ή του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 3, 13, 14 και 15).

Επιπλέον, η συμφωνία αναγνωρίζει ότι η ΕΕ και η Ιαπωνία έχουν το δικαίωμα να ακολουθήσουν μια προληπτική προσέγγιση κατά την προετοιμασία και την εφαρμογή μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 15) ή των συνθηκών εργασίας (ΣΒΑ 8), ενώ και τα δύο μέρη δεσμεύονται να εφαρμόσουν αποτελεσματικά τους εσωτερικούς τους νόμους για το περιβάλλον και τα δικαιώματα των εργαζομένων (ΣΒΑ 8), αναλαμβάνοντας την υποχρέωση να μην τους χαλαρώσουν στο πλαίσιο ενθάρρυνσης του εμπορίου και των επενδύσεων ή για προστατευτικούς σκοπούς.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η συμφωνία ΕΕ-Ιαπωνίας περιλαμβάνει ένα πλήρες κεφάλαιο (Κεφάλαιο 16) για το εμπόριο και την αειφόρο ανάπτυξη. Το κεφάλαιο αυτό προστατεύει το

δικαίωμα της ΕΕ να ρυθμίζει και να ορίζει τους νόμους, τους κανονισμούς και τα επίπεδα προστασίας της εργασίας και του περιβάλλοντος και καθορίζει τις δεσμεύσεις των δύο μερών για την αποτελεσματική εφαρμογή των υποχρεώσεών τους στους τομείς της εργασίας και του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 8 και 13, 14, 15 αντίστοιχα). Όσον αφορά την εργασία, αυτές αφορούν κυρίως τις θεμελιώδεις συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ILO). Ουσιαστικά, με τη διάταξη αυτή, η Ιαπωνία αναλαμβάνει την υποχρέωση να επικυρώσει το σύνολο των συμβάσεων αυτών, εφόσον μέχρι σήμερα έχει επικυρώσει μόνο δύο εξ αυτών. Όσον αφορά το περιβάλλον, τα δύο μέρη δεσμεύονται να εφαρμόσουν αποτελεσματικά τις υποχρεώσεις τους βάσει πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών [π.χ. Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC), Συμφωνία των Παρισίων για την αλλαγή του κλίματος, Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών Χλωρίδας και Πανίδα (CITES), Σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα (CBD)]

Επίσης, τα δύο μέρη δεσμεύονται για τη διατήρηση και την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων (ΣΒΑ 6, 7, 14, 15), για την προστασία της βιοποικιλότητας (ΣΒΑ 14 και 15), συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης του παράνομου εμπορίου άγριας ζωής, την αειφόρο δασοκομία, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης της παράνομης υλοτομίας (ΣΒΑ 15) και τη βιώσιμη αλιεία, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας (ΣΒΑ 14).

Το κεφάλαιο για το εμπόριο και την αειφόρο ανάπτυξη της EUJEPΑ περιλαμβάνει ειδικό άρθρο (άρθρο 16.7) για τα δάση και το εμπόριο ξυλείας, συμπεριλαμβανομένης της παράνομης υλοτομίας. Ο δε Κανονισμός για την ξυλεία της ΕΕ, σύμφωνα με τον οποίο απαιτείται από τους εισαγωγείς της Ένωσης να αναλάβουν τη δέουσα επιμέλεια με τους ιαπωνικούς προμηθευτές για να εξασφαλίσουν ότι δεν υπάρχει παράνομη ξυλεία στην αλυσίδα εφοδιασμού, θα εξακολουθήσει να εφαρμόζεται στα προϊόντα ξυλείας από την Ιαπωνία (ΣΒΑ 15) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

Παράλληλα, στο άρθρο 16.8, τα μέρη αναγνωρίζουν τη σημασία και το ρόλο του εμπορίου και των επενδύσεων στη διασφάλιση της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης και διαχείρισης των ενάλιων πόρων, στην προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και στην προώθηση της βιώσιμης ιχθυοκαλλιέργειας (ΣΒΑ 14). Σημειώνεται ότι, εφόσον η Ένωση δεσμεύεται για την προστασία των φαλαινών, των δελφινιών και άλλων κητοειδών, η φαλινοθηρία και το εμπόριο κρέατος φαλαινών δεν εμπίπτει στο πεδίο άσκησης της

ενωσιακής εμπορικής πολιτικής και, κατ' επέκταση, δε θα μπορούσε να είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης στην υπό εξέταση συμφωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d.).

Επιπλέον, η ΕΕ και η Ιαπωνία συμφωνούν να προωθήσουν την εταιρική κοινωνική ευθύνη και άλλες εμπορικές και επενδυτικές πρακτικές που υποστηρίζουν την αειφόρο ανάπτυξη. Η συμφωνία θεσπίζει μηχανισμούς για την εποπτεία της Κοινωνίας των Πολιτών (ΚτΠ) σχετικά με τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στον τομέα του εμπορίου και της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και έναν ειδικό δεσμευτικό μηχανισμό για την επίλυση των διαφορών σε αυτόν τον τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει κυβερνητικές διαβουλεύσεις και προσφυγή σε ανεξάρτητη ομάδα εμπειρογνομόνων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

3.2.2. Η Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά

Η Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά (CETA) είναι μια συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών (ΣΕΣ) μεταξύ της Ένωσης και του Καναδά. Βασικό αντικείμενο της CETA είναι η διευκόλυνση του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των δύο μερών.

Οι διαπραγματεύσεις για τη CETA ξεκίνησαν τον Οκτώβριο 2009 και ολοκληρώθηκαν τον Αύγουστο 2014. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε στη δημοσιότητα το συμφωνημένο κείμενο (consolidated text) τον Σεπτέμβριο του 2014, ενώ η τυπική ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων σηματοδοτήθηκε κατά τη Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Καναδά (Οττάβα, 26.09.2014), όπου μονογραφήθηκε το συμφωνημένο μεταξύ των δύο Επικεφαλής Διαπραγματευτών κείμενο. Η Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία (Comprehensive Economic and Trade Agreement- CETA), υπεγράφη στην διμερή Συνάντηση Κορυφής της 30.10.2016 (Βρυξέλλες) (Υπουργείο Εξωτερικών, n.d.).

Η CETA εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το Φεβρουάριο του 2017 και το Σεπτέμβρη του ίδιου έτους άρχισε η προσωρινή εφαρμογή της. Τα εθνικά κοινοβούλια στις χώρες της ΕΕ - και σε ορισμένες περιπτώσεις και τα περιφερειακά - θα χρειαστεί να εγκρίνουν την CETA πριν να μπορέσει να εφαρμοστεί πλήρως (Κυβέρνηση του Καναδά, n.d.).

Βασικές πτυχές της Συμφωνίας περιλαμβάνουν την πλήρη κατάργηση δασμών στα βιομηχανικά και αγροτικά προϊόντα της ΕΕ και του Καναδά, τη διατήρηση, από πλευράς ΕΕ, ποσοτώσεων σε μοσχάρι και χοιρινό, ενώ από πλευράς Καναδά διατηρούνται οι ποσοτώσεις στα γαλακτοκομικά. Στις δημόσιες προμήθειες προβλέπεται άνοιγμα της αγοράς του Καναδά, πλην ναυπήγησης πλοίων. Όσον αφορά τις γεωγραφικές ενδείξεις, προβλέπεται η προστασία 145 ευρωπαϊκών γεωγραφικών ενδείξεων (Υπουργείο Εξωτερικών, n.d.).

Όσον αφορά τις προβλέψεις της συμφωνίας για την προώθηση των διαφόρων πτυχών της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω αυτής, οι σχετικές διατάξεις βρίσκονται κατά κύριο λόγο στα κεφάλαια 22 («Εμπόριο και Βιώσιμη Ανάπτυξη»), 23 («Εμπόριο και Εργασία») και 24 («Εμπόριο και Περιβάλλον»). Παρόλα αυτά, από το Προσίμιο της CETA επιβεβαιώνεται η δέσμευση των δύο μερών για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου κατά τρόπο τέτοιο που να συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη σε όλες τις διαστάσεις της.

Με τις διατάξεις του κεφαλαίου 22, τα δύο μέρη αναγνωρίζουν ότι η οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και ότι η οικονομική ανάπτυξη υποστηρίζει τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς τους στόχους. Με τις διατάξεις του κεφαλαίου αυτού συστήνεται επίσης μία μεικτή επιτροπή για το εμπόριο και την βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ δεσμεύονται και οι δύο πλευρές να προωθήσουν τη δημιουργία ενός φόρουμ με ομάδες συμφερόντων. Πιο συγκεκριμένα:

Στο άρθρο 22.1, τα δύο μέρη υπογραμμίζουν τα οφέλη της εξέτασης εργασιακών και περιβαλλοντικών ζητημάτων που συνδέονται με το εμπόριο (παρ. 2) και θέτουν ως στόχους (παρ. 3):

- την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από τον ενισχυμένο συντονισμό και ενοποίηση των αντίστοιχων εργασιακών, περιβαλλοντικών και εμπορικών πολιτικών και μέτρων τους,
- την προώθηση της μεταξύ τους συνεργασίας για την ανάπτυξη εμπορικών και οικονομικών σχέσεων, στηρίζοντας ταυτόχρονα τα αντίστοιχα μέτρα και πρότυπα προστασίας της εργασίας και του περιβάλλοντος και τηρώντας τους αντίστοιχους στόχους,
- τη βελτίωση της επιβολής της αντίστοιχης εργατικής και περιβαλλοντικής νομοθεσίας και σεβασμός των σχετικών διεθνών συμφωνιών,
- την διαμόρφωση των σχετικών κανονιστικών ρυθμίσεων με πλήρη αξιοποίηση μέσων όπως οι εκτιμήσεις επιπτώσεων και οι διαβουλεύσεις,
- την ενθάρρυνση επιχειρήσεων, οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (εφεξής ΚτΠ) και πολιτών για ανάπτυξη και εφαρμογή πρακτικών προς την κατεύθυνση επίτευξης των ΣΒΑ, και
- την προώθηση της δημόσιας διαβούλευσης για ζητήματα βιώσιμης ανάπτυξης που προκύπτουν από CETA.

Με τις διατάξεις του άρθρου 22.3, τα δύο μέρη δεσμεύονται να συνεργάζονται και να προωθούν εμπορικές και οικονομικές ροές και πρακτικές που στηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και συμβάλουν στην ενίσχυση της αξιοπρεπούς εργασίας (ΣΒΑ 8) και της προστασίας του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 15), μέσω διάφορων τρόπων. Επιπλέον, τα μέρη δεσμεύονται να εξετάζουν, να παρακολουθούν και να αξιολογούν, κατά μόνας ή από κοινού, τον αντίκτυπο της εφαρμογής της παρούσας συμφωνίας όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη στο έδαφός τους.

Παράλληλα, ο συσταθείς βάσει του άρθρου 26.2, παρ. 1, στοιχείο ζ της CETA θεσμικός μηχανισμός («Επιτροπή Εμπορίου και Αειφόρου Ανάπτυξης») είναι αρμόδιος για την επίβλεψη της εφαρμογής των κεφαλαίων 22, 23 και 24 και εξετάζει με ενιαίο τρόπο σχετικά θέματα που παρουσιάζουν κοινό ενδιαφέρον, προωθώντας, παράλληλα τη διαφάνεια και τη συμμετοχή του κοινού (άρθρο 22.4). Τέλος τα μέρη διοργανώνουν ένα κοινό φόρουμ της ΚτΠ, με σκοπό τη διεξαγωγή διαλόγου σχετικά με τις πτυχές της συμφωνίας που αφορούν τη βιώσιμη ανάπτυξη (άρθρο 22.5).

Με το κεφάλαιο 23 της CETA, τα δύο μέρη, αναγνωρίζοντας τη δυναμική συνεισφορά του διεθνούς εμπορίου στην πλήρη και παραγωγική απασχόληση και την αξιοπρεπή εργασία για όλους (άρθρο 23.1) και το δικαίωμα έκαστου μέρους να ορίζει την οικεία σχετική νομοθεσία και τις οικείες σχετικές πολιτικές (άρθρο 23.2), επιβεβαιώνουν τη δέσμευσή τους (άρθρο 23.3 και 23.4):

- να τηρούν, να προωθούν και να εφαρμόζουν μέσω την εργατικής τους νομοθεσίας και των σχετικών πρακτικών τις αρχές και τα δικαιώματα στην εργασία (ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, εξάλειψη κάθε μορφής καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας, ουσιαστική κατάργηση της παιδικής εργασίας και εξάλειψη των διακρίσεων όσον αφορά την απασχόληση και την εργασία),
- να επιβάλουν τις απαραίτητες συνθήκες εργασίας για τη διασφάλιση της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων,
- να προάγουν τους στόχους της ΔΟΕ για την αξιοπρεπή εργασία και παρέχουν,
- να μη μειώνουν τα επίπεδα προστασίας της εργασίας για την ενθάρρυνση του εμπορίου ή την προσέλκυση επενδύσεων.

Η συμμόρφωση με την εργατική νομοθεσία διασφαλίζεται από τα μέρη μέσω της επιθεώρησης εργασίας και της διασφάλισης της διαθεσιμότητας σχετικών διοικητικών και δικαστικών διαδικασιών για θιγόμενα άτομα (άρθρο 23.5). Επίσης, τα δύο μέρη οφείλουν να μεριμνούν για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού για την ανάπτυξη/χάραξη πολιτικών σχετικά με την προστασία της εργασίας (άρθρο 23.6) και να προωθούν από κοινού τους στόχους του κεφαλαίου 23 μέσω δράσεων συνεργασίας (άρθρο 23.7). Κάθε μέρος υποχρεούται να ορίσει μια υπηρεσία η οποία θα χρησιμεύει ως σημείο επαφής με το άλλο μέρος για την εφαρμογή των προβλέψεων του κεφαλαίου (άρθρο 23.8), ενώ ορίζεται διαδικασία διαβουλεύσεων μεταξύ των μερών (άρθρο 23.9) και προβλέπεται ένας μηχανισμός επίλυσης διαφορών από τριμελή ομάδα εμπειρογνομόνων για σχετικά

ζητήματα, στην περίπτωση που δεν έχει αποτελέσματα η διαδικασία των διαβουλεύσεων (άρθρο 23.10 και 23.11).

Με το κεφάλαιο 24 της CETA, τα δύο μέρη, αναγνωρίζοντας τη δυναμική συμβολή του εμπορίου στη βιώσιμη ανάπτυξη, καθόρισαν τους στόχους τους σχετικά με τη διατήρηση του περιβάλλοντος (προαγωγή, βιώσιμης ανάπτυξης, ενίσχυση περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, αξιοποίηση των διεθνών περιβαλλοντικών συμφωνιών κλπ.) (άρθρο 24.2). Παρόλο που το κάθε μέρος έχει το δικαίωμα να διαμορφώνει ίδιες περιβαλλοντικές προτεραιότητες και επίπεδα προστασίας του περιβάλλοντος (άρθρο 24.3), τα μέρη οφείλουν να μεριμνούν για την εφαρμογή των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών (άρθρο 24.4) και να μην αποδυναμώνουν/μειώνουν τα επίπεδα της περιβαλλοντικής προστασίας με σκοπό την ενθάρρυνση του εμπορίου και των επενδύσεων (άρθρο 24.5).

Και τα δύο μέρη της συμφωνίας υποχρεούνται:

- να διασφαλίζουν στα άτομα που θίγονται από σχετικά ζητήματα την πρόσβαση σε μέσα έννομης προστασίας και να παρέχουν διαδικαστικές εγγυήσεις (άρθρο 24.6),
- να ενημερώνουν και να ευαισθητοποιούν το κοινό για ζητήματα που άπτονται στην ανάπτυξη/χάραξη πολιτικών για το περιβάλλον (άρθρο 24.7),
- να γίνονται δέκτες επιστημονικών και τεχνικών πληροφοριών κατά την κατάρτιση και εφαρμογή μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος και ενδέχεται να επηρεάσουν το εμπόριο ή τις επενδύσεις μεταξύ των μερών (άρθρο 24.8),
- να διευκολύνουν και να προωθούν το εμπόριο και τις επενδύσεις σε περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες (άρθρο 24.9),
- να ενθαρρύνουν το εμπόριο δασικών προϊόντων που προέρχονται από δάση με καθεστώς αειφόρου διαχείρισης και να συνεργάζονται μεταξύ τους σε πρωτοβουλίες και διεθνή φόρα για την προώθηση της αειφόρου διαχείρισης των δασών (άρθρο 24.10),
- να αναλαμβάνουν τις κατάλληλες πρωτοβουλίες και να συνεργάζονται για την προώθηση της βιώσιμης αλιείας (άρθρο 24.11), και
- να ενισχύσουν τη μεταξύ τους συνεργασία σε περιβαλλοντικά ζητήματα που συνδέονται με το εμπόριο (άρθρο 24.12).

Όπως και στο κεφάλαιο 23, έτσι και σε αυτό το κεφάλαιο ορίζεται διαδικασία διαβουλεύσεων μεταξύ των μερών (άρθρο 24.14) και προβλέπεται ένας αντίστοιχος μηχανισμός επίλυσης διαφορών από τριμελή ομάδα εμπειρογνομόνων για περιβαλλοντικά

ζητήματα που συνδέονται με το εμπόριο, στην περίπτωση που δεν έχει αποτελέσματα η διαδικασία των διαβουλεύσεων (άρθρο 24.15 και 24.16).

3.2.3. Η Συμφωνία Σύνδεσης ΕΕ-Ουκρανίας

Οι διαπραγματεύσεις της Ένωσης με την Ουκρανία για τη σύναψη της συμφωνίας σύνδεσης άρχισαν το 2007. Τα πρώτα πολιτικά κεφάλαια υπεγράφησαν τον Μάρτιο του 2014, ενώ τα υπόλοιπα στις 27 Ιουνίου 2014 στο περιθώριο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αφού είχε μεσολαβήσει η διεξαγωγή προεδρικών εκλογών στην Ουκρανία. Η προβλεπόμενη από τη συμφωνία σφαιρική και σε βάθος ζώνη ελεύθερων συναλλαγών τέθηκε σε προσωρινή εφαρμογή την 1η Ιανουαρίου 2016. Στις 11 Ιουλίου 2017 το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση για τη σύναψη της συμφωνίας σύνδεσης με την Ουκρανία εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η συμφωνία σύνδεσης άρχισε να ισχύει την 1η Σεπτεμβρίου 2017.

Η συμφωνία σύνδεσης αποτελεί το βασικό εργαλείο για την προσέγγιση της Ουκρανίας και της ΕΕ και προωθεί τις βαθύτερες πολιτικές σχέσεις, τους ισχυρότερους οικονομικούς δεσμούς και τον σεβασμό κοινών αξιών. Η σφαιρική και σε βάθος ζώνη ελευθέρων συναλλαγών είναι το οικονομικό σκέλος της συμφωνίας και προσφέρει ένα πλαίσιο για τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας και των εμπορικών σχέσεων της Ουκρανίας (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d.).

Από το Προοίμιο της συμφωνίας σύνδεσης της ΕΕ με την Ουκρανία, τα μέρη επιβεβαιώνουν τη δέσμευσή για την ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 15) και των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και της πράσινης οικονομίας. Στο κυρίως κείμενο της συμφωνίας, υπάρχει μία σειρά από διατάξεις που συνδέονται με την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης άμεσα ή έμμεσα, μέσω των ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030». Ενδεικτικά:

- στο άρθρο 3, τα μέρη αναγνωρίζουν την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης ως σημαντική συνιστώσα στην ενίσχυση των μεταξύ τους σχέσεων.
- στο άρθρο 360, τα μέρη δεσμεύονται να συνεργαστούν σε περιβαλλοντικά θέματα, με μακροπρόθεσμο στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη και την πράσινη οικονομία.
- στο άρθρο 382, τα μέρη αναλαμβάνουν να συνεργαστούν με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και καλών πρακτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη των εξορυκτικών και μεταλλευτικών βιομηχανιών σε Ουκρανία και ΕΕ.
- στο άρθρο 401, προβλέπεται η συνεργασία μεταξύ των μερών για τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού.

- στα άρθρα 408, 410, 411 και 414, τα μέρη δεσμεύονται να συνεργαστούν και να δράσουν από κοινού για τη διαχείριση των ενάλιων πόρων με τρόπο βιώσιμο (ΣΒΑ 12 και 14) και να στηρίξουν τη διαμόρφωση μίας δομικής πολιτικής για την αλιεία, με έμφαση στη βιώσιμη ανάπτυξη των παράλιων και παραδουνάβιων κοινοτήτων (ΣΒΑ 11).
- στο άρθρο 419, προβλέπεται η συνεργασία των μερών για την προώθηση της αξιοπρεπούς εργασίας (ΣΒΑ 8), της υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία (ΣΒΑ 8), της κοινωνικής προστασίας (ΣΒΑ 1), της κοινωνικής ενσωμάτωσης (ΣΒΑ 1), της ισότητας των φύλων (ΣΒΑ 5) και των πολιτικών κατά των διακρίσεων.
- στο άρθρο 426, τα μέρη δεσμεύονται να συνεργαστούν για την αύξηση του επιπέδου της δημόσιας υγείας (ΣΒΑ 3), η οποία αποτελεί προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την οικονομική μεγέθυνση.

Πέρα από τις προαναφερθείσες διατάξεις, το Κεφάλαιο 13 της συμφωνίας σύνδεσης με τίτλο «Εμπόριο και Βιώσιμη Ανάπτυξη» (άρθρα 289 έως 302) περιλαμβάνει διατάξεις συνολικής προσέγγισης και διασύνδεσης του εμπορίου με τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως προκύπτει από σχετικά κείμενα του ΟΗΕ και της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ). Πιο συγκεκριμένα, τα δύο μέρη επαναβεβαιώνουν τη δέσμευση τους στην προώθηση του διεθνούς εμπορίου, ως τρόπου συνεισφοράς στο στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις διαστάσεις της (άρθρο 289). Στο άρθρο 291, η πλήρης και παραγωγική απασχόληση και η αξιοπρεπής εργασία (ΣΒΑ 8) αναγνωρίζονται ως στοιχεία-κλειδιά για το εμπόριο. Επιπλέον, τα μέρη δεσμεύονται να λάβουν προληπτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 15) και να προωθήσουν τη συνετή και λογική χρήση των φυσικών πόρων (ΣΒΑ 6, 7, 12, 14 και 15) στο πλαίσιο του στόχου για βιώσιμη ανάπτυξη (άρθρο 292). Παράλληλα, στο άρθρο 293, καθορίζεται ως στόχος των μερών η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω του εμπορίου (ΑΞΕ σε περιβαλλοντικά αγαθά, υπηρεσίες και τεχνολογίες, βιώσιμη ανανεώσιμη ενέργεια, αγαθά με οικολογική ετικέτα κλπ.).

Όσον αφορά το εμπόριο δασικών προϊόντων, τα μέρη δεσμεύονται να συνεργαστούν για τη βελτίωση της σχετικής νομοθεσίας και την προώθηση του εμπορίου νομίμων και βιώσιμων δασικών προϊόντων (άρθρο 294), με σκοπό τη βιώσιμη διαχείριση των δασικών πόρων (ΣΒΑ 12 και 15). Αντίστοιχες διατάξεις περιέχονται και στο άρθρο 295, για τον τομέα της εμπορίας αλιευτικών προϊόντων (ΣΒΑ 12 και 14).

Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί ότι η συμφωνία απαγορεύει τη χρήση των όρων εργασίας και γενικότερα της εργασιακής και περιβαλλοντικής νομοθεσίας για την εφαρμογή πολιτικών εμπορικού και επενδυτικού προστατευτισμού (άρθρα 291 και 296).

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του Κεφαλαίου 13 της συμφωνίας σύνδεσης της Ένωσης με την Ουκρανία, τα μέρη:

- θα λαμβάνουν επιστημονική και τεχνική πληροφόρηση για την προετοιμασία, την υιοθέτηση και την υλοποίηση των σχετικών μέτρων (άρθρο 297),
- θα παρακολουθούν και θα αξιολογούν τις συνέπειες της υλοποίησης των μέτρων (άρθρο 298), και
- θα λαμβάνουν συμβουλευτικές υπηρεσίες από μία Συμβουλευτική Ομάδα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, αποτελούμενη από εκπροσώπους οργάνωσης της κοινωνία των πολιτών (άρθρο 299).

Επιπλέον, συστήνονται μηχανισμοί θεσμικής παρακολούθησης της υλοποίησης των μέτρων (άρθρο 300), ενώ ομάδα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων θα εξετάζει ζητήματα που δε θα ρυθμίζονται ικανοποιητικά μέσω των κυβερνητικών διαβουλεύσεων (άρθρο 301).

Τέλος, τα δύο μέρη δεσμεύονται να συνεργαστούν για τη ρύθμιση των σχετικών με το εμπόριο πτυχών των εργασιακών και περιβαλλοντικών πολιτικών (άρθρο 302).

3.2.4. Η Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας ΕΕ-Μογγολίας

Η ΣΕΣΣ μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών-μελών της, αφενός, και της Μογγολίας, αφετέρου, υπεγράφη τον Μάιο του 2013 και τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο του 2017 μετά την κύρωσή της από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, n.d.). Στο Προοίμιο της ΣΕΣΣ ΕΕ-Μογγολίας, τα δύο μέρη επιβεβαιώνουν την επιθυμία τους να προωθήσουν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών τους, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, σε όλες τις διαστάσεις της, και των απαιτήσεων της προστασίας του περιβάλλοντος (ΣΒΑ 13, 14 και 16), και να εντείνουν τη συνεργασία τους για την εξάλειψη της φτώχειας (ΣΒΑ 1) και την επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας⁶, καθώς και τη δέσμευσή τους να προάγουν τη διεθνή ειρήνη (ΣΒΑ 16) και να προωθήσουν όλες τις πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας του περιβάλλοντος και της αποτελεσματικής συνεργασίας για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής (ΣΒΑ 13, 14 και 15), για την επισιτιστική ασφάλεια (ΣΒΑ 2) και για την αποτελεσματική προώθηση και εφαρμογή των διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων εργασίας και κοινωνικών προτύπων (ΣΒΑ 8).

Οι σκοποί και οι δεσμεύσεις των δύο μερών εξειδικεύονται περαιτέρω στα άρθρα της ΣΕΣΣ ΕΕ-Μογγολίας, όπου υπάρχουν αντίστοιχες διατάξεις με αυτές του Προοιμίου, αλλά και επιπρόσθετες διατάξεις σχετικές με τους ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030». Πιο συγκεκριμένα:

- στα άρθρα 1, παρ. 3, 10 και 11, παρ. 2: επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας.
- στο άρθρο 11, παρ. 3: προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης σε όλες τις πτυχές της μέσω εμπορίου.
- στο άρθρο 2, σημείο ι: συνεργασία για την εξάλειψη της φτώχειας (ΣΒΑ 1)
- στο άρθρο 10, παρ. 2, σημείο γ: προώθηση της βιωσιμότητας, της αναγέννησης και των βέλτιστων πρακτικών στον τομέα του περιβάλλοντος και στη διατήρηση των φυσικών πόρων (ΣΒΑ 6, 7, 14 και 15)
- στο άρθρο 10, παρ. 2, σημείο β: βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση (ΣΒΑ 8)
- στο άρθρο 10, παρ. 2, σημείο δ, στο άρθρο 13, παρ. 3 και στο άρθρο 47, παρ. 3 και 5: συνεργασία για πρόληψη και αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής (ΣΒΑ 13)

⁶ Η ΣΕΣΣ ΕΕ-Μογγολίας υπεγράφη το 2013, δύο χρόνια πριν τον καθορισμό των ΣΒΑ της «Ατζέντας 2030» του ΟΗΕ.

- στο άρθρο 11, παρ. 1: μείωση κοινωνικοοικονομικών διαφορών (ΣΒΑ 10)
- στο άρθρο 12, παρ. 1: δημιουργία θέσεων αξιοπρεπούς εργασίας (ΣΒΑ 8)
- στο άρθρο 12, παρ. 3: εξασφάλιση εφοδιασμού σε τρόφιμα για τον πληθυσμό και ζωοτροφών για την κτηνοτροφία, κατά τρόπο φιλικό για το περιβάλλον και βιώσιμο (ΣΒΑ 12).
- στο άρθρο 13, παρ. 1 και στο άρθρο 47, παρ. 1, 2 και 5: προστασία του περιβάλλοντος, διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων και της βιολογικής ποικιλότητας, μεταξύ άλλων των δασών, με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη (ΣΒΑ 6, 7, 14 και 15).
- στο άρθρο 39, παρ. ε: προώθηση της αξιοπρεπούς εργασίας (ΣΒΑ 8) και ενθάρρυνση υπεύθυνων επιχειρηματικών πρακτικών, περιλαμβανομένης της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής (ΣΒΑ 12).
- στο άρθρο 40, παρ.2: συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων (ΣΒΑ 11).
- στο άρθρο 44, παρ.1, σημείο δ: ενίσχυση της μεταφοράς της τεχνολογίας που στοχεύει στην παραγωγή και χρήση βιώσιμης ενέργειας (ΣΒΑ 7)
- στο άρθρο 48: ανάπτυξη βιώσιμης και φιλικής προς το περιβάλλον γεωργίας, συμπεριλαμβανομένης της φυτικής παραγωγής, των βιοκαυσίμων και της μεταφοράς βιοτεχνολογίας (ΣΒΑ 7, 12 και 15)
- στο άρθρο 50, παρ. 1 και 2: συνεργασία για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία (ΣΒΑ 8), την ισότητα των φύλων (ΣΒΑ 5), προώθηση πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας (ΣΒΑ 8).

4. Συμπεράσματα

Η φιλόδοξη και με διευρυμένο πεδίο εφαρμογής, συγκριτικά με τη Διακήρυξη της Χιλιετίας, “Ατζέντα 2030” αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα διακηρυκτικά εργαλεία του ΟΗΕ, το οποίο συμβάλλει καθοριστικά στην κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας, με πρωταρχικό σκοπό την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη υλοποίηση των διακηρυγμένων Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ).

Στο πλαίσιο της διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης εντάχθηκε, τις τελευταίες δεκαετίες, με ποικίλους τρόπους, τόσο στο πρωτογενές δίκαιο όσο και στις πολιτικές και στις δράσεις της Ένωσης, η οποία έχει δεσμευτεί προς την κατεύθυνση επίτευξης των ΣΒΑ της “Ατζέντας 2030”, αξιοποιώντας διάφορα εφαρμοστικά μέσα αλλά και δείκτες για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της πορείας αυτής. Μάλιστα, η Ένωση σε ορισμένες πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης (καταπολέμηση κλιματικής αλλαγής, πράσινη οικονομία κλπ.) φιλοδοξεί να καταστεί πρωτοπόρος σε παγκόσμιο επίπεδο, ανεβάζοντας ενίοτε τον πήχη σε επίπεδο υψηλότερο του συμφωνημένου, και, γι’ αυτό το λόγο, εστιάζει σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές και τις δράσεις της στους σχετικούς με τις εν λόγω πτυχές ΣΒΑ.

Ειδικότερα, η εμπορική πολιτική της Ένωσης, η οποία μελετήθηκε στην παρούσα εργασία και είναι ενταγμένη στο πλαίσιο της εξωτερικής δράσης της ΕΕ, παρέχει στην Ένωση αυξημένες δυνατότητες άσκησης επιρροής για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και των επιμέρους ΣΒΑ σε παγκόσμιο επίπεδο, χάρη στη σημαίνουσα θέση που κατέχει στο παγκόσμιο οικονομικό και εμπορικό σύστημα. Τις δυνατότητες αυτές η Ένωση τις αξιοποιεί ενσωματώνοντας βασικές πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης στη σχετική νομοθεσία και στις σχετικές συμφωνίες αντίστοιχες διατάξεις.

Όσον αφορά τις πρόσφατες εμπορικές συμφωνίες της Ένωσης με τρίτες χώρες, αυτές παρουσιάζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά στις διατάξεις τους για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε σχέση με το εμπόριο. Καταρχάς, οι συμφωνίες που μελετήθηκαν (πλην της ΣΕΣΣ ΕΕ-Μογγολίας) έχουν ξεχωριστά/ειδικά κεφάλαια για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο πλαίσιο των εμπορικών σχέσεων των εκάστοτε δύο μερών. Σε αυτά τα κεφάλαια, τα δύο μέρη επαναβεβαιώνουν τις σχετικές με τη βιώσιμη ανάπτυξη δεσμεύσεις τους και προτάσσουν ως στόχο τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών και των πολιτών σε διαπραγματεύσεις για

εμπορικά ζητήματα που άπτονται συνιστωσών της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και στη διαμόρφωση και εφαρμογή σχετικών πολιτικών.

Επιπλέον, ιδιαίτερη έμφαση στις συμφωνίες που μελετήθηκαν δίνεται στους τομείς του περιβάλλοντος και της εργασίας σε σχέση με τις εμπορικές συναλλαγές. Καθορίζονται υποχρεώσεις προστασίας και των δύο αυτών πτυχών της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά και απαγορεύσεις για την αξιοποίηση των μέσων προστασίας για την επιβολή εμπορικών ή επενδυτικών προστατευτικών πολιτικών. Παράλληλα, τα δύο μέρη υποχρεούνται να διαβουλεύονται για τις όποιες διαφορές τους σε εμπορικά ζητήματα που συνδέονται με την προστασία του περιβάλλοντος και της εργασίας, ενώ προβλέπονται και μηχανισμοί επίλυσης των διαφορών από ομάδες εμπειρογνομόνων σε περίπτωση διαπραγματεύσεων χωρίς αποτέλεσμα.

Υπογραμμίζεται ότι οι προστατευτικές διατάξεις για το περιβάλλον και την εργασία και γενικότερα οι διατάξεις για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης εξειδικεύονται σε κάθε συμφωνία ανάλογα με τα αγαθά και τις υπηρεσίες που αποτελούν αντικείμενο των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των δύο μερών (αγροτικά/αλιευτικά προϊόντα, βιομηχανικά προϊόντα, ορυκτά, δασική ύλη, τουρισμός κλπ.). Από την άλλη πλευρά, απουσιάζουν από τις εμπορικές συμφωνίες σχετικές διατάξεις που να ρυθμίζουν το εμπόριο προϊόντων/υπηρεσιών, τα οποία παράγονται και διατίθενται προς εξαγωγή από το ένα μέρος, αλλά απαγορεύεται η εισαγωγή και η κατανάλωσή τους στο άλλο μέρος (π.χ. προϊόντα από φάλαινα στην EUJEPΑ).

Ιδιαίτερη είναι η περίπτωση της ΣΕΣΣ ΕΕ-Μογγολίας. Παρόλο που περιλαμβάνει αντίστοιχες διατάξεις για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, εστιάζει και σε πτυχές των εμπορικών συναλλαγών που συνδέονται με ΣΒΑ και αφορούν κυρίως αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η επισιτιστική ασφάλεια.

Συμπερασματικά, κρίνεται ότι η αποτελεσματική και ολοκληρωμένη εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης προϋποθέτει την ανάληψη, από τη διεθνή κοινότητα, περαιτέρω δράσεων και μέτρων προς δύο σημαντικές κατευθύνσεις: την περαιτέρω πολυεπίπεδη οικειοποίηση του εγχειρήματος των ΣΒΑ, και την ποσοτική παρακολούθηση της εφαρμογής τους μέσα από μετρήσιμους δείκτες. Ειδικότερα, σε σχέση με την οικειοποίηση των ΣΒΑ, αναγκαία κρίνεται η εμπέδωση και καλλιέργεια της οικειοποίησης του εγχειρήματος των

ΣΒΑ μέσα από την ανάληψη συλλογικών και συνεργατικών δράσεων τόσο σε επίπεδο διακυβέρνησης (διεθνές, περιφερειακό, εθνικό, τοπικό), όσο και σε επίπεδο ενδιαφερόμενων φορέων (π.χ. κοινωνία των πολιτών, επιστημονικοί φορείς και κοινότητες, τοπική αυτοδιοίκηση, ιδιωτικός φορέας, μη-κυβερνητικές οργανώσεις, πολίτες κλπ.). Παράλληλα, η ανάπτυξη ολοκληρωμένων δεικτών με σκοπό τη μέτρηση του πραγματικού περιβαλλοντικού, κοινωνικού και οικονομικού αντίκτυπου των σχετικών με την επίτευξη των ΣΒΑ δράσεων/πολιτικών σε ολόκληρη την κοινωνία, κρίνεται κρίσιμη και αποτελεί το ζητούμενο για την περαιτέρω πρόοδο αναφορικά με την προώθηση των διαφόρων πτυχών της βιώσιμης ανάπτυξης.

Παράρτημα Α

Πίνακας 2: Οι υποστόχοι (targets) της «Ατζέντας 2030», ταξινομημένοι ανά ΣΒΑ

Στόχοι	Υποστόχοι
Στόχος 1 Μηδενική φτώχεια	1.1 Εξάλειψη της ακραίας φτώχειας για όλους τους ανθρώπους παντού. 1.2 Μείωση, τουλάχιστον κατά 50%, της αναλογίας ανδρών, γυναικών και παιδιών όλων των ηλικιών που ζουν κάτω από όλες τις διαστάσεις της φτώχειας, σύμφωνα με τους εκάστοτε εθνικούς ορισμούς. 1.3 Εφαρμογή κατάλληλων εθνικών συστημάτων και μέτρων κοινωνικής προστασίας για όλους, συμπεριλαμβανομένων των κατώτατων ορίων κοινωνικής προστασίας, και επίτευξη, έως το 2030, ουσιαστικής κάλυψης των φτωχών και των ευάλωτων. 1.4 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι άνδρες και οι γυναίκες, ιδίως οι φτωχοί και ευάλωτοι, έχουν ίσα δικαιώματα πρόσβασης σε οικονομικούς πόρους καθώς και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, στην ιδιοκτησία και στον έλεγχο της γης, όπως και σε άλλες μορφές ιδιοκτησίας, στην κληρονομιά, στους φυσικούς πόρους, στις κατάλληλες νέες τεχνολογίες, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μικροχρηματοδοτήσεων. 1.5 Έως το 2030, οικοδόμηση της ανθεκτικότητας των φτωχών και εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, μείωση της έκθεσης και της ευπάθειάς τους έναντι ακραίων φαινομένων που σχετίζονται με το κλίμα και άλλων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πιέσεων και καταστροφών. 1.α Διασφάλιση σημαντικής κινητοποίησης πόρων από διάφορες πηγές, μέσω της ενισχυμένης αναπτυξιακής συνεργασίας, έτσι ώστε να παραχθούν επαρκή και προβλέψιμα μέσα για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως τις λιγότερο ανεπτυγμένες, και να εφαρμοστούν προγράμματα και πολιτικές που θα δώσουν τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας. 1.β Δημιουργία σταθερών πολιτικών πλαισίων σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, τα οποία βασίζονται σε αναπτυξιακές στρατηγικές υπέρ των φτωχών και ευαίσθητες σε θέματα ισότητας των φύλων, για τη στήριξη της επιτάχυνσης των επενδύσεων σε δράσεις εξάλειψης της φτώχειας.

2.1 Έως το 2030, τερματισμός της πείνας και διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανθρώπων, ιδίως των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, σε ασφαλή, θρεπτική και επαρκή τροφή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

2.2 Έως το 2030, τερματισμός όλων των μορφών κακής διατροφής, επιτυγχάνοντας, έως το 2025, τους διεθνώς συμφωνηθέντες στόχους για την καχεξία και την εξασθένηση των παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών, καθώς και αντιμετώπιση των διατροφικών αναγκών των έφηβων κοριτσιών, των εγκύων, των γυναικών που θηλάζουν και των ηλικιωμένων ανθρώπων.

2.3 Έως το 2030, διπλασιασμός της αγροτικής παραγωγικότητας και των εισοδημάτων των μικροπαραγωγών τροφίμων, ιδίως των γυναικών, των αυτοχθόνων λαών, των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων, των βοσκών και των ψαράδων, μέσω της ασφαλούς και ισότιμης πρόσβασης στη γη, άλλων παραγωγικών πόρων και εισροών, της γνώσης, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, καθώς και αγορών και ευκαιριών για προστιθέμενη αξία και μη αγροτική απασχόληση.

2.4 Έως το 2030, διασφάλιση της χρήσης βιώσιμων συστημάτων παραγωγής τροφίμων και της εφαρμογής ανθεκτικών γεωργικών πρακτικών που αυξάνουν την παραγωγικότητα και την παραγωγή, που συμβάλλουν στη διατήρηση των οικοσυστημάτων, που ενισχύουν την ικανότητα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, στα ακραία καιρικά φαινόμενα, στην ξηρασία, στις πλημμύρες και άλλες καταστροφές, και που βελτιώνουν σταδιακά την ποιότητα της γης και του εδάφους.

2.5 Έως το 2020, διατήρηση της γενετικής ποικιλίας των σπόρων, των καλλιεργούμενων φυτών, των εκτρεφόμενων και των οικόσιτων ζώων και των συγγενικών τους άγριων ειδών, μέσω της σωστής διαχείρισης, της χρήσης δια περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και προαγωγή της πρόσβασης στη δίκαιη και ισότιμη κατανομή των ωφελημάτων που προκύπτουν από τη χρήση των γενετικών πόρων και της συναφούς παραδοσιακής γνώσης, με βάση τα διεθνώς συμφωνηθέντα.

2.α Αύξηση των επενδύσεων, μέσω της ενισχυμένης διεθνούς συνεργασίας, στις υποδομές της υπαίθρου, στην αγροτική έρευνα και στις υπηρεσίες γεωργικών εφαρμογών, στην τεχνολογική ανάπτυξη και στις τράπεζες φυτικών και ζωικών γονιδίων, έτσι ώστε να ενισχυθεί η αγροτική παραγωγική ικανότητα στις αναπτυσσόμενες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

2.β Διόρθωση και αποτροπή εμπορικών περιορισμών και στρεβλώσεων στις παγκόσμιες γεωργικές αγορές, μέσω της παράλληλης εξάλειψης όλων των μορφών εξαγωγικών γεωργικών επιδοτήσεων και όλων των εξαγωγικών μέτρων με ισοδύναμο αποτέλεσμα, σύμφωνα με την εντολή του Αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα.

2.γ Υιοθέτηση μέτρων που διασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία των αγορών των βασικών προϊόντων διατροφής και των παραγώγων τους και διευκολύνουν την έγκαιρη πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικές με τις αγορές, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών που σχετίζονται με τα αποθέματα τροφίμων, προκειμένου να διευκολυνθεί ο περιορισμός της ακραίας αστάθειας των τιμών.

3.1 Έως το 2030, μείωση του ποσοστού της παγκόσμιας μητρικής θνησιμότητας σε λιγότερους από 70 θανάτους ανά 100.000 γεννήσεις.

3.2 Έως το 2030, τερματισμός των αποτρέψιμων θανάτων νεογνών και παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών, με στόχο όλες οι χώρες να μειώσουν τη νεογνική θνησιμότητα στους 12 θανάτους ανά 1,000 γεννήσεις και την παιδική, κάτω των πέντε ετών, θνησιμότητα στους 25 θανάτους ανά 1,000 γεννήσεις.

3.3 Έως το 2030, τερματισμός των επιδημιών του AIDS, της φυματίωσης, της ελονοσίας και άλλων παραμελημένων τροπικών ασθενειών, και καταπολέμηση της ηπατίτιδας, των ασθενειών που μεταδίδονται μέσω του νερού καθώς και άλλων μεταδοτικών ασθενειών.

3.4 Έως το 2030, μείωση κατά το ένα τρίτο της πρόωρης θνησιμότητας από μη-μεταδοτικές ασθένειες μέσω της πρόληψης και της θεραπείας, και προώθηση της ψυχικής υγείας και ευημερίας.

3.5 Ενίσχυση της πρόληψης και της θεραπείας της κατάχρησης ουσιών, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της επιβλαβούς κατανάλωσης αλκοόλ.

3.6 Έως το 2020, μείωση του αριθμού των παγκόσμιων θανάτων και τραυματισμών από τροχαία ατυχήματα.

3.7 Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού προγραμματισμού, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης, και της ενσωμάτωσης της αναπαραγωγικής υγείας σε εθνικές στρατηγικές και προγράμματα.

3.8 Επίτευξη καθολικής υγειονομικής κάλυψης, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των οικονομικών κινδύνων, πρόσβαση σε βασικές ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, καθώς και πρόσβαση όλων σε ασφαλή, αποτελεσματικά, ποιοτικά και προσιτά βασικά φάρμακα και εμβόλια.

3.9 Έως το 2030, διασφάλιση της ουσιαστικής μείωσης του αριθμού των θανάτων και των ασθενειών που οφείλονται σε επικίνδυνες χημικές ουσίες καθώς και στη ρύπανση και τη μόλυνση του αέρα, των υδάτων και του εδάφους.

3.α Ενίσχυση της εφαρμογής της Σύμβασης Πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για τον Έλεγχο του Καπνού σε όλες τις χώρες, ως ενδείκνυται.

3.β Υποστήριξη της έρευνας και της ανάπτυξης εμβολίων και φαρμάκων για μεταδοτικές και μη ασθένειες, οι οποίες επηρεάζουν κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, και παροχή πρόσβασης σε προσιτά βασικά φάρμακα και εμβόλια, σύμφωνα με τη Δήλωση της Ντόχα σχετικά με τη Συμφωνία TRIPS και τη Δημόσια Υγεία, η οποία επιβεβαιώνει το δικαίωμα των αναπτυσσόμενων χωρών να κάνουν πλήρη χρήση των διατάξεων της Συμφωνίας για τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου (TRIPS) αναφορικά με τις ευελιξίες που παρέχονται για την προστασία της δημόσιας υγείας, και ιδίως για την πρόσβαση όλων σε φαρμακευτική αγωγή.

3.γ Ουσιαστική αύξηση της χρηματοδότησης για την υγεία και των προσλήψεων, ανάπτυξη, εκπαίδευση και διατήρηση του υγειονομικού δυναμικού των αναπτυσσόμενων χωρών, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη.

3.δ Ενίσχυση της ικανότητας όλων των χωρών, και ιδίως των αναπτυσσόμενων, για την έγκαιρη προειδοποίηση, τη μείωση και τη διαχείριση των εθνικών και παγκόσμιων κινδύνων για την υγεία.

4.1 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα ολοκληρώνουν μία ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί σε αντίστοιχα και τελεσφόρα μαθησιακά αποτελέσματα.

4.2 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι έτοιμα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

4.3 Έως το 2030, διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.

4.4 Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των νέων και των ενηλίκων οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπή εργασία και επιχειρηματικότητα.

4.5 Έως το 2030, εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εκπαίδευση και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, για τους ευάλωτους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτοχθόνων πληθυσμών και των παιδιών που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.

4.6 Έως το 2030, διασφάλιση ότι η νεολαία στο σύνολό της καθώς και ένα σημαντικό ποσοστό ενηλίκων, τόσο ανδρών όσο και γυναικών, θα πετύχουν τον γραμματισμό και τον αριθμητισμό.

4.7 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.

4.α Οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του φύλου, και παροχή ασφαλών, ειρηνικών, συμμετοχικών και αποδοτικών μαθησιακών περιβαλλόντων για όλους.

4.β Έως το 2020, ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες, στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και στις αφρικανικές χώρες, έτσι ώστε να προωθηθούν οι εγγραφές στην ανώτατη εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων της επαγγελματικής κατάρτισης, των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας, καθώς και τεχνικών, μηχανολογικών και επιστημονικών προγραμμάτων, στις ανεπτυγμένες και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.

4.γ Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της προσφοράς καταρτισμένων δασκάλων, μέσω, μεταξύ άλλων, της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού στις αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.

Στόχος 5
Ισότητα των φύλων

5.1 Τερματισμός κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών και κοριτσιών, οπουδήποτε.

5.2 Εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά όλων των γυναικών και κοριτσιών, τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια ζωή, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων καθώς και της σεξουαλικής και κάθε άλλου είδους εκμετάλλευσης.

5.3 Εξάλειψη όλων των επιβλαβών πρακτικών, όπως ο παιδικός, πρόωρος και καταναγκαστικός γάμος καθώς και ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων.

5.4 Αναγνώριση και εκτίμηση της μη αμειβόμενης φροντίδας και οικιακής εργασίας, μέσω της παροχής δημόσιων υπηρεσιών, υποδομών και πολιτικών κοινωνικής προστασίας, και της προαγωγής της κοινής ευθύνης μέσα σε ένα νοικοκυριό και στην οικογένεια, ανάλογα με τις εκάστοτε εθνικές ιδιαιτερότητες.

5.5 Διασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής συμμετοχής καθώς και των ισότιμων ευκαιριών ανάληψης ηγετικού ρόλου των γυναικών σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων στην πολιτική, οικονομική και δημόσια ζωή.

5.6 Διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία καθώς και διασφάλιση των αναπαραγωγικών δικαιωμάτων, όπως έχει συμφωνηθεί με βάση το Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, και τα έγγραφα που προέκυψαν από τις διασκέψεις αναθεώρησης.

5.α Δρομολόγηση μεταρρυθμίσεων οι οποίες θα παράσχουν στις γυναίκες ίσα δικαιώματα ως προς τους οικονομικούς πόρους, καθώς και πρόσβαση στην ιδιοκτησία, στον έλεγχο της γης και άλλων μορφών ιδιοκτησίας, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, στις κληρονομίες και στους φυσικούς πόρους, σύμφωνα με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία.

5.β Ενίσχυση της χρήσης της τεχνολογίας γενικής εφαρμογής, και ιδίως της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών, προωθώντας έτσι την ενδυνάμωση των γυναικών.

5.γ Υιοθέτηση και ενίσχυση ορθών πολιτικών και εφαρμόσιμων νομοθεσιών που αποβλέπουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων και τη χειραφέτηση των γυναικών και των κοριτσιών σε όλα τα επίπεδα.

Στόχος 6

Καθαρό νερό και αποχέτευση

6.1 Έως το 2030, επίτευξη καθολικής και ισότιμης πρόσβασης σε ασφαλές και ποσιτό πόσιμο νερό για όλους.

6.2 Έως το 2030, επίτευξη επαρκούς και ισότιμης πρόσβασης σε εγκαταστάσεις/συστήματα υγιεινής για όλους, βάζοντας τέλος στην «ανοιχτή απόδευση», δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών καθώς και εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις.

6.3 Έως το 2030, βελτίωση της ποιότητας του νερού, μέσω της μείωσης της ρύπανσης, της εξάλειψης των απορρίψεων, της ελαχιστοποίησης της απελευθέρωσης επικίνδυνων χημικών και υλικών, της μείωσης, κατά το ήμισυ, του ποσοστού των ανεπεξέργαστων υγρών αποβλήτων, καθώς και της σημαντικής αύξησης της ανακύκλωσης και της ασφαλούς επαναχρησιμοποίησης του νερού σε παγκόσμιο επίπεδο.

6.4 Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης του ύδατος σε όλους τους τομείς και διασφάλιση της βιώσιμης άντλησης και προμήθειας πόσιμου νερού, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η λειψυδρία και να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των ανθρώπων που πλήττονται από την έλλειψη νερού.

6.5 Έως το 2030, εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων, σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου μέσω της διασυνοριακής συνεργασίας, ως ενδείκνυται.

6.6 Έως το 2020, προστασία και αποκατάσταση των υδατικών οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των βουνών, των δασών, των υδροβιότοπων, των ποταμών, των υδροφόρων οριζόντων και των λιμνών.

6.α Έως το 2030, επέκταση της διεθνούς συνεργασίας και υποστήριξη της οικοδόμησης-ικανοτήτων των αναπτυσσόμενων χωρών σε δραστηριότητες και προγράμματα που σχετίζονται με το νερό και την υγιεινή, όπως τη συλλογή υδάτων, την αφαλάτωση, την αποδοτικότητα χρήσης των υδατικών πόρων, την επεξεργασία υγρών αποβλήτων, και τις τεχνολογίες ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης ύδατος.

6.β Στήριξη και ενδυνάμωση της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων στη βελτίωση της διαχείρισης του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής.

Στόχος 7

Φτηνή και καθαρή ενέργεια

7.1 Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε ποσιτές, αξιόπιστες και σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας.

7.2 Έως το 2030, σημαντική αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο παγκόσμιο ενεργειακό μείγμα.

7.3 Έως το 2030, διπλασιασμός του παγκόσμιου ποσοστού βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας.

7.α Έως το 2030, ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην έρευνα και τη τεχνολογία καθαρής ενέργειας – συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, της ενεργειακής αποδοτικότητας και των προηγμένων και καθαρών τεχνολογιών ορυκτών καυσίμων – και να προωθηθούν οι επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές και τεχνολογίες καθαρής ενέργειας.

7.β Έως το 2030, επέκταση των υποδομών και αναβάθμιση της τεχνολογίας για την παροχή σύγχρονων και βιώσιμων υπηρεσιών ενέργειας για όλους στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά καθώς και στα περικλειστα αναπτυσσόμενα κράτη, σύμφωνα με τα αντίστοιχα προγράμματα στήριξής τους.

8.1 Διατήρηση της κατά κεφαλήν οικονομικής ανάπτυξης με βάση τις εθνικές περιστάσεις, και ιδίως όσον αφορά τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες διατήρηση τουλάχιστον του 7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ετησίως.

8.2 Επίτευξη υψηλότερων επιπέδων οικονομικής παραγωγικότητας, μέσω της διαφοροποίησης, της τεχνολογικής αναβάθμισης και καινοτομίας, στρέφοντας την προσοχή σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης εργασίας.

8.3 Προώθηση πολιτικών προσανατολισμένων στην ανάπτυξη, οι οποίες στηρίζουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, την επιχειρηματικότητα, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία, και ενθαρρύνουν την επισημοποίηση και την ανάπτυξη των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, μέσω της πρόσβασής τους σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.

8.4 Έως το 2030, βαθμιαία βελτίωση της αποδοτικότητας των παγκόσμιων πόρων σε σχέση με την κατανάλωση και παραγωγή, και προσπάθεια διαχωρισμού της οικονομικής ανάπτυξης από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το Δεκαετές Πλαίσιο Προγράμματος για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή, με τις ανεπτυγμένες χώρες να ηγούνται του εγχειρήματος αυτού.

8.5 Έως το 2030, επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπών θέσεων εργασίας για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες, συμπεριλαμβανομένων των νέων ανθρώπων και των ατόμων με αναπηρίες, καθώς και εξασφάλιση της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας.

8.6 Έως το 2020, ουσιαστική μείωση του ποσοστού των νέων που δεν απασχολούνται, μορφώνονται ή εκπαιδεύονται.

8.7 Ανάλυση άμεσων και αποτελεσματικών μέτρων για την εξάλειψη της αναγκαστικής εργασίας, τον τερματισμό της σύγχρονης δουλείας και της εμπορίας ανθρώπων, τη διασφάλιση της απαγόρευσης και εξάλειψης των χειρότερων μορφών παιδικής εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της στρατολόγησης και της χρησιμοποίησης παιδιών-στρατιωτών, και τον τερματισμό, έως το 2025, όλων των μορφών παιδικής εργασίας.

8.8 Προστασία εργασιακών δικαιωμάτων και προαγωγή ασφαλών συνθηκών εργασίας για όλους τους εργάτες, συμπεριλαμβανομένων των εργαζόμενων μεταναστών, και ιδίως των γυναικών μεταναστριών καθώς και εκείνων που έχουν επισφαλείς θέσεις απασχόλησης.

8.9 Έως το 2030, σχεδιασμός και εφαρμογή πολιτικών που προωθούν τον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προάγει τους τοπικούς πολιτισμούς και προϊόντα.

8.10 Ενίσχυση της ικανότητας των εγχώριων χρηματοπιστωτικών θεσμών προκειμένου να ενθαρρυνθεί και να διευρυνθεί η πρόσβαση σε τραπεζικές, ασφαλιστικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για όλους.

8.α Αύξηση της υποστήριξης της πρωτοβουλίας Βοήθεια για το Εμπόριο (Aid For Trade) για τις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, μέσω του Ενισχυμένου Ολοκληρωμένου Πλαισίου για την Τεχνική Συνδρομή σε θέματα Εμπορίου στις Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες.

8.β Έως το 2020, ανάπτυξη και θέση σε εφαρμογή μίας παγκόσμιας στρατηγικής για την απασχόληση των νέων και εφαρμογή του Παγκόσμιου Συμφώνου Απασχόλησης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας.

9.1 Δημιουργία ποιοτικών, αξιόπιστων, βιώσιμων και ανθεκτικών υποδομών, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και διασυνοριακών υποδομών, για τη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της ανθρώπινης ευημερίας, εστιάζοντας στην προσιτή και ισότιμη πρόσβαση σε αυτές για όλους.

9.2 Προαγωγή της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης βιομηχανοποίησης και ουσιαστική αύξηση, έως το 2030, του ποσοστού της απασχόλησης στον βιομηχανικό κλάδο και του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, σε συνάρτηση με τις εθνικές περιστάσεις, καθώς και διπλασιασμός του ποσοστού απασχόλησης στον βιομηχανικό κλάδο στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

9.3 Αύξηση της πρόσβασης των μικρής-κλίμακας βιομηχανικών και άλλων επιχειρήσεων, ιδίως των αναπτυσσόμενων χωρών, σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, παρέχοντας προσιτές πιστώσεις, και ενσωμάτωσή τους στις αλυσίδες αξίας και στις αγορές.

9.4 Έως το 2030, αναβάθμιση υποδομών και μετασκευή βιομηχανιών προκειμένου αυτές να καταστούν βιώσιμες, αυξάνοντας την αποδοτική χρήση των πόρων και ενθαρρύνοντας την υιοθέτηση περισσότερο καθαρών και περιβαλλοντικά ορθών τεχνολογιών και βιομηχανικών μεθόδων, με όλες τις χώρες να αναλαμβάνουν δράση, προς αυτή την κατεύθυνση, με βάση τις δυνατότητές τους.

9.5 Ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας, αναβάθμιση των τεχνολογικών ικανοτήτων του βιομηχανικού κλάδου σε όλες τις χώρες, και ιδίως στις αναπτυσσόμενες, συμπεριλαμβανομένου, έως το 2030, της ενθάρρυνσης της καινοτομίας και της ουσιαστικής αύξησης του αριθμού των εργαζομένων στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης, κατά 1 εκατομμύριο, καθώς και της αύξησης των δαπανών για την έρευνα και την ανάπτυξη στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα.

9.α Διευκόλυνση της ανάπτυξης των βιώσιμων και ανθεκτικών υποδομών στις αναπτυσσόμενες χώρες, μέσω ενισχυμένης χρηματοοικονομικής, τεχνολογικής και τεχνικής υποστήριξης σε χώρες της Αφρικής, στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, στις περικλειστές αναπτυσσόμενες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.

9.β Στήριξη της εγχώριας τεχνολογικής ανάπτυξης, έρευνας και καινοτομίας στις αναπτυσσόμενες χώρες, διασφαλίζοντας ένα ευνοϊκό περιβάλλον πολιτικής που θα στηρίζει, μεταξύ άλλων, τη βιομηχανική διαφοροποίηση και την προστιθέμενη αξία των εμπορευμάτων.

9.γ Σημαντική αύξηση της πρόσβασης στην τεχνολογία της πληροφορίας και των επικοινωνιών, και επιδίωξη για την παροχή καθολικής και προσιτής πρόσβασης στο διαδίκτυο στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες έως το 2020.

Στόχος 10

Λιγότερες ανισότητες

10.1 Έως το 2030, προοδευτική επίτευξη και διατήρηση της αύξησης του εισοδήματος για το κατώτερο 40% του πληθυσμού με ρυθμό υψηλότερο του μέσου εθνικού.

10.2 Έως το 2030, ενδυνάμωση και προαγωγή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας ή οικονομικής ή άλλης κατάστασης.

10.3 Διασφάλιση των ισότιμων ευκαιριών και μείωση των αποτελεσμάτων των ανισοτήτων, μέσω, μεταξύ άλλων, της εξάλειψης νόμων, πολιτικών και πρακτικών που επιτρέπουν διακρίσεις, και της προαγωγής των κατάλληλων νομοθεσιών, πολιτικών και δράσεων σε σχέση με αυτό το θέμα.

10.4 Υιοθέτηση πολιτικών, ιδιαίτερα φορολογικών και μισθολογικών, καθώς και πολιτικών κοινωνικής προστασίας, και προοδευτική επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας.

10.5 Βελτίωση της ρύθμισης και της παρακολούθησης των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών και ιδρυμάτων, και ενίσχυση της εφαρμογής αυτών των ρυθμίσεων.

10.6 Διασφάλιση της ενισχυμένης εκπροσώπησης και φωνής των αναπτυσσόμενων χωρών στη λήψη αποφάσεων σε παγκόσμιους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς θεσμούς, προκειμένου να παρέχονται πιο αποτελεσματικοί, αξιόπιστοι, υπεύθυνοι και νομιμοποιημένοι θεσμοί.

10.7 Διευκόλυνση της μεθοδικής, ασφαλούς, ομαλής και υπεύθυνης μετανάστευσης και της κινητικότητας των ανθρώπων, μέσω της εφαρμογής σχεδιασμένων και καλά διαχειριζόμενων μεταναστατευτικών πολιτικών.

10.α Εφαρμογή της αρχής της ειδικής και διαφοροποιημένης διαχείρισης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σύμφωνα με τις συμφωνίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

10.β Ενθάρρυνση της δημόσιας αναπτυξιακής βοήθειας και των χρηματικών ροών, συμπεριλαμβανομένων των άμεσων επενδύσεων, σε κράτη όπου εμφανίζεται μεγαλύτερη ανάγκη, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, τις αφρικανικές χώρες καθώς και στα μικρά αναπτυσσόμενα περίκλειστα και νησιωτικά κράτη, σύμφωνα με τα εθνικά τους σχέδια και προγράμματα.

10.γ Έως το 2030, μείωση, σε ποσοστό λιγότερο του 3%, των εξόδων συναλλαγής για τα εμβάσματα των μεταναστών, και εξάλειψη των ροών εμβασμάτων με κόστος που υπερβαίνει το 5%.

11.1 Έως το 2030, διασφάλιση της πρόσβασης όλων σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών.

11.2 Έως το 2030, παροχή ασφάλων, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι.

11.3 Έως το 2030, βελτίωση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης αστικοποίησης για όλους καθώς και των ικανοτήτων για συμμετοχικό, ολοκληρωμένο και βιώσιμο σχεδιασμό και διαχείριση των ανθρώπινων οικισμών για όλες τις χώρες.

11.4 Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

11.5 Έως το 2030, σημαντική μείωση του αριθμού των θανάτων και του αριθμού των πληγέντων από φυσικές καταστροφές, καθώς και των άμεσων οικονομικών απωλειών σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που οφείλεται σε φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με το νερό καταστροφών, εστιάζοντας στην προστασία των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.

11.6 Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.

11.7 Έως το 2030, παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία.

11.α Υποστήριξη θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ των αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών, μέσω της ενδυνάμωσης του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.

11.β Έως το 2020, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών που υιοθετούν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια τα οποία αποβλέπουν στην κοινωνική ένταξη, στην αποδοτικότητα των πόρων, στην άμβλυνση των επιπτώσεων και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στην ανθεκτικότητα απέναντι στις καταστροφές, καθώς και ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ολιστικής διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με το Πλαίσιο Sendai για τη Μείωση των Κινδύνων από Καταστροφές 2015-2030.

11.γ Υποστήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, μέσω οικονομικής και τεχνικής βοήθειας, για την οικοδόμηση βιώσιμων και ανθεκτικών κτιρίων με τη χρήση τοπικών υλών.

12.1 Εφαρμογή του Δεκαετούς Πλαισίου Προγραμμάτων για τα Πρότυπα Βιώσιμης Κατανάλωσης και Παραγωγής, με όλες τις χώρες να αναλαμβάνουν δράση, με τις ανεπτυγμένες να ηγούνται του εγχειρήματος αυτού, λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη και τις ικανότητες των αναπτυσσόμενων χωρών.

12.2 Έως το 2030, επίτευξη της βιώσιμης διαχείρισης και της επαρκούς χρήσης των φυσικών πόρων.

12.3 Έως το 2030, μείωση, κατά το ήμισυ, των κατά κεφαλήν παραγόμενων αποβλήτων τροφίμων παγκοσμίως, σε επίπεδο λιανικού εμπορίου και καταναλωτών, καθώς και μείωση των απωλειών τροφίμων σε όλη την αλυσίδα παραγωγής και εφοδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των απωλειών έπειτα από τη συγκομιδή.

12.4 Έως το 2020, επίτευξη της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης των χημικών και όλων των αποβλήτων σε όλη τη διάρκεια ζωής τους, σύμφωνα με τα διεθνώς συμφωνηθέντα πλαίσια, και σημαντική μείωση των εκπομπών τους στον αέρα, το νερό και το έδαφος, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις τους στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.

12.5 Έως το 2030, ουσιαστική μείωση της παραγωγής αποβλήτων μέσω της πρόληψης, της μείωσης, της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης.

12.6 Ενθάρρυνση των εταιρειών, ιδίως των μεγάλων και υπερεθνικών, να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές και να ενσωματώσουν πληροφορίες σχετικά με τη βιωσιμότητα στις εκθέσεις τους.

12.7 Προαγωγή των βιώσιμων πρακτικών δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις εθνικές πολιτικές και τις προτεραιότητες.

12.8 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι άνθρωποι παντού έχουν την απαραίτητη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και έναν τρόπο ζωής σε αρμονία με τη φύση.

12.α Στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών προκειμένου να ενισχύσουν την επιστημονική και τεχνολογική τους ικανότητα, που θα τις ωθήσει προς ένα πιο βιώσιμο πρότυπο κατανάλωσης και παραγωγής.

12.β Ανάπτυξη και χρησιμοποίηση εργαλείων παρακολούθησης του αντίκτυπου της βιώσιμης ανάπτυξης στον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προωθεί την τοπική κουλτούρα και προϊόντα.

12.γ Εξορθολογισμός των μη αποδοτικών επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα, οι οποίες ενθαρρύνουν την ανεξέλεγκτη κατανάλωση, εξαλείφοντας τις στρεβλώσεις της αγοράς, σύμφωνα με τις εθνικές περιστάσεις, και μεταξύ άλλων, μέσω της αναδιάρθρωσης της φορολογίας και της κατάργησης των επιζήμιων επιδοτήσεων, όπου υπάρχουν, ώστε να αποτυπώνονται οι αρνητικές περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και συνθήκες των αναπτυσσόμενων χωρών και ελαχιστοποιώντας τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους με τρόπο που να προστατεύονται οι φτωχοί και οι πληγείσες κοινότητες.

Στόχος 13**Δράση για το κλίμα**

13.1 Ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της προσαρμοστικής ικανότητας όλων των χωρών έναντι των κινδύνων και των φυσικών καταστροφών που απορρέουν από την κλιματική αλλαγή.

13.2 Ενσωμάτωση των μέτρων για την κλιματική αλλαγή στις εθνικές πολιτικές, στρατηγικές και σχεδιασμούς.

13.3 Βελτίωση της εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης, καθώς και της ανθρώπινης και θεσμικής ικανότητας σχετικά με θέματα που αφορούν τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, την προσαρμογή, τη μείωση των επιπτώσεων και την έγκαιρη προειδοποίηση

13.α Εφαρμογή της δέσμευσης που έχουν αναλάβει οι ανεπτυγμένες χώρες μέρη της Σύμβασης-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, σχετικά με τον στόχο για την από κοινού ετήσια διάθεση 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων, μέχρι το 2020, μέσω διαφόρων πηγών, ώστε να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, στο πλαίσιο της ανάληψης ουσιαστικών δράσεων άμβλυνσης των επιπτώσεων και διαφάνειας στην εφαρμογή, και την πλήρη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου για το Κλίμα μέσω της κεφαλαιοποίησής του το συντομότερο δυνατό.

13.β Προώθηση μηχανισμών για την αύξηση της ικανότητας σχετικά με τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και τη διαχείριση θεμάτων που αφορούν την κλιματική αλλαγή στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των νέων καθώς και των τοπικών και περιθωριοποιημένων κοινοτήτων.

14.1 Έως το 2025, πρόληψη και σημαντική μείωση όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, ιδίως της ρύπανσης από χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων απορριμμάτων και της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες.

14.2 Έως το 2020, βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων προκειμένου να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις, μέσω της ενίσχυσης της ανθεκτικότητάς τους, καθώς και ανάληψη δράσης για την αποκατάστασή τους, έτσι ώστε να επιτευχθούν υγιείς και παραγωγικοί ωκεανοί.

14.3 Ελαχιστοποίηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οξίνισης των ωκεανών, μέσω της ενίσχυσης της επιστημονικής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα.

14.4 Έως το 2020, αποτελεσματική ρύθμιση της αλιευτικής συγκομιδής και τερματισμός της υπεραλίευσης, της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, των καταστρεπτικών αλιευτικών τεχνικών, καθώς και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων βασισμένων στην επιστήμη, έτσι ώστε να αποκατασταθούν τα αποθέματα αλιευμάτων το συντομότερο δυνατό, τουλάχιστον σε επίπεδα που θα επιτρέπουν την παραγωγή της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης, όπως καθορίζονται από τα βιολογικά τους χαρακτηριστικά.

14.5 Έως το 2020, διατήρηση τουλάχιστον του 10% των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο και με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία.

14.6 Έως το 2020, απαγόρευση συγκεκριμένων μορφών επιδοτήσεων αλιείας, οι οποίες συντελούν στην πλεονάζουσα αλιευτική ικανότητα και την υπερεκμετάλλευση, εξάλειψη των επιδοτήσεων που συντελούν στην παράνομη, λαθραία και άναρχη αλιεία, και αποφυγή της εισαγωγής νέων τέτοιων επιδοτήσεων, αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η κατάλληλη και αποτελεσματική ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσόμενων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των διαπραγματεύσεων που διενεργούνται στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου σχετικά με τις αλιευτικές επιδοτήσεις.[1]

14.7 Έως το 2030, αύξηση των οικονομικών ωφελειών για τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες από τη βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων, μέσω της βιώσιμης διαχείρισης της αλιείας, των υδατοκαλλιεργειών και του τουρισμού.

14.α Αύξηση της επιστημονικής γνώσης, ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων και μεταφορά της θαλάσσιας τεχνολογίας, λαμβάνοντας υπόψη τα Κριτήρια και τις Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τη Μετάδοση της Θαλάσσιας Τεχνολογίας της Διακυβερνητικής Ωκεανογραφικής Επιτροπής, έτσι ώστε να βελτιωθεί η υγεία των ωκεανών και να ενισχυθεί η συμβολή της θαλάσσιας βιοποικιλότητας στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, και ιδίως των μικρών αναπτυσσόμενων νησιωτικών κρατών και των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών.

14.β Παροχή πρόσβασης των παραδοσιακών αλιέων μικρής κλίμακας στους θαλάσσιους πόρους και τις αγορές.

14.γ Ενίσχυση της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των πόρων τους, μέσω της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου, όπως προβλέπεται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία παρέχει το νομικό πλαίσιο για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους, όπως αναφέρεται στην παρ. 158 του κειμένου αποτελεσμάτων της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, με τίτλο «Το μέλλον που θέλουμε».

15.1 Έως το 2020, διασφάλιση της διατήρησης, αποκατάστασης και βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και των οικοσυστημάτων εσωτερικών υδάτων και των υπηρεσιών τους, ιδίως των δασών, των υδροβιότοπων, των βουνών και των ξηρών ζωνών, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διεθνείς συμφωνίες.

15.2 Έως το 2020, προαγωγή της εφαρμογής της βιώσιμης διαχείρισης όλων των τύπων των δασών, τερματισμός της αποψίλωσης, αποκατάσταση των υποβαθμισμένων δασών και ουσιαστική αύξηση της δάσωσης και της αναδάσωσης παγκοσμίως.

15.3 Έως το 2030, καταπολέμηση της απερίμωσης, αποκατάσταση υποβαθμισμένων γαιών και εδαφών, συμπεριλαμβανομένων των εδαφών που επηρεάζονται από την απερίμωση, την ξηρασία και τις πλημμύρες, και επιδίωξη της επίτευξης ενός κόσμου με μηδενική υποβάθμιση της γης.

15.4 Έως το 2030, διασφάλιση της διατήρησης των ορεινών οικοσυστημάτων συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητάς τους, έτσι ώστε ενισχυθεί η ικανότητά τους να παράσχουν οφέλη απαραίτητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

15.5 Ανάλυση επείγουσας και ουσιαστικής δράσης για τη μείωση της υποβάθμισης των φυσικών οικοτόπων, την αποτροπή της απώλειας της βιοποικιλότητας καθώς και την προστασία και την πρόληψη, έως το 2020, της εξαφάνισης απειλούμενων ειδών.

15.6 Προαγωγή του δίκαιου και ισότιμου καταμερισμού των οφελών που προέρχονται από τη χρήση των γενετικών πόρων και προαγωγή της κατάλληλης πρόσβασης σε τέτοιους πόρους, όπως έχει συμφωνηθεί διεθνώς.

15.7 Ανάλυση άμεσης δράσης για τον τερματισμό της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών της χλωρίδας και της πανίδας, και την αντιμετώπιση τόσο της προσφοράς όσο και της ζήτησης παράνομων προϊόντων χλωρίδας και πανίδας.

15.8 Έως το 2020, θέσπιση μέτρων για την πρόληψη της εισαγωγής και τη σημαντική μείωση του αντίκτυπου των χωροκατακτητικών ξένων ειδών στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, και τον έλεγχο ή εξάλειψη των κυριότερων από αυτά τα είδη.

15.9 Έως το 2020, ενσωμάτωση της αξίας των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας στον εθνικό και τοπικό σχεδιασμό, στις αναπτυξιακές διαδικασίες και στις στρατηγικές και υπολογισμούς μείωσης της φτώχειας.

15.α Κινητοποίηση και σημαντική αύξηση των οικονομικών πόρων από όλες τις πηγές για τη διατήρηση και βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.

15.β Κινητοποίηση σημαντικών πόρων από όλες τις πηγές και σε όλα τα επίπεδα για τη χρηματοδότηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών και παροχή επαρκών κινήτρων στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να προωθήσουν τέτοιου είδους διαχείριση, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης και της αναδάσωσης.

15.γ Ενίσχυση της παγκόσμιας στήριξης των προσπαθειών καταπολέμησης της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών, αυξάνοντας την ικανότητα των τοπικών κοινοτήτων να επιδιώκουν ευκαιρίες βιώσιμων συνθηκών διαβίωσης.

Στόχος 16**Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί**

- 16.1 Σημαντική μείωση όλων των μορφών βίας και των σχετικών ποσοστών θανάτων παντού.
- 16.2 Τερματισμός της κακοποίησης, της εκμετάλλευσης, της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και όλων των μορφών βίας και βασανιστηρίων που υφίστανται τα παιδιά.
- 16.3 Προαγωγή του κράτους δικαίου, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους.
- 16.4 Έως το 2030, σημαντική μείωση των παράνομων ροών χρημάτων και όπλων, ενίσχυση της ανάκτησης και επιστροφής κλεμμένων περιουσιακών στοιχείων και καταπολέμηση κάθε μορφής οργανωμένου εγκλήματος.
- 16.5 Ουσιαστική μείωση κάθε μορφής διαφθοράς και δωροδοκίας.
- 16.6 Ανάπτυξη αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών σε όλα τα επίπεδα.
- 16.7 Διασφάλιση της υπεύθυνης, χωρίς αποκλεισμούς, συμμετοχικής και αντιπροσωπευτικής λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα.
- 16.8 Διεύρυνση και ενίσχυση της συμμετοχής των αναπτυσσόμενων χωρών στους θεσμούς παγκόσμιας διακυβέρνησης.
- 16.9 Έως το 2030, παροχή νομικής ταυτότητας σε όλους, συμπεριλαμβανομένης της ληξιαρχικής καταχώρησης των γεννήσεων.
- 16.10 Διασφάλιση της δημόσιας πρόσβασης σε πληροφορίες και προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών, σύμφωνα με τις εκάστοτε εθνικές νομοθεσίες και διεθνείς συμφωνίες.
- 16.α Ενίσχυση των σχετικών εθνικών θεσμών, μέσω της διεθνούς συνεργασίας, για την οικοδόμηση ικανοτήτων σε όλα τα επίπεδα, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, με στόχο την πρόληψη της βίας και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος.
- 16.β Προαγωγή και εφαρμογή νόμων που δεν δημιουργούν διακρίσεις και πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης.

Χρηματοδότηση

17.1 Ενίσχυση της κινητοποίησης εγχώριων πόρων, μέσω της διεθνούς στήριξης στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να βελτιωθεί η εγχώρια ικανότητα για τη συλλογή φόρων και άλλων εσόδων.

17.2 Πλήρης εφαρμογή, από τις ανεπτυγμένες χώρες, των δεσμεύσεών τους για την παροχή επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης της δέσμευσης αρκετών ανεπτυγμένων χωρών για επίτευξη του στόχου παροχής 0,7% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος για επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (EAB/AEE) προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και 0,15% έως 0,20% της EAB/AEE προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Οι χώρες που παρέχουν Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια ενθαρρύνονται να θέσουν ως στόχο τους την παροχή τουλάχιστον του 0,20% της EAB/AEE στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

17.3 Κινητοποίηση επιπλέον χρηματοδοτικών πόρων για τις αναπτυσσόμενες χώρες από πολλαπλές πηγές.

17.4 Βοήθεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να επιτύχουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του χρέους τους, μέσω συντονισμένων πολιτικών που στοχεύουν στην προώθηση της χρηματοδότησης, ελάφρυνσης και αναδιάρθρωσης του χρέους, ως ενδείκνυται, καθώς και αντιμετώπιση του εξωτερικού χρέους των υπερχρεωμένων φτωχών χωρών προκειμένου να μειωθεί η αδυναμία εξόφλησής του.

17.5 Υιοθέτηση και εφαρμογή καθεστώτων προώθησης των επενδύσεων για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

Τεχνολογία

17.6 Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ Βορρά-Νότου, Νότου-Νότου καθώς και των τριγωνικών περιφερειακών και διεθνών συνεργασιών σε θέματα σχετικά με την πρόσβαση στην επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία, και ενίσχυση της ανταλλαγής γνώσεων με αμοιβαία συμφωνηθέντες όρους, μέσω ενός βελτιωμένου συντονισμού των υπαρχόντων μηχανισμών, ιδίως σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών, καθώς και μέσω ενός παγκόσμιου μηχανισμού τεχνολογικής διευκόλυνσης.

17.7 Προαγωγή της ανάπτυξης, μεταφοράς, διάδοσης και διάχυσης περιβαλλοντικά ορθών τεχνολογιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, με ευνοϊκούς και προτιμησιακούς όρους, όπως έχουν αμοιβαία συμφωνηθεί.

17.8 Έως το 2017, πλήρης λειτουργία της τράπεζας τεχνολογίας (technology bank) και του μηχανισμού οικοδόμησης ικανότητας στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, και ενδυνάμωση της χρήσης των βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής, και ιδίως των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας.

Ανάπτυξη Ικανοτήτων

17.9 Ενίσχυση της διεθνούς στήριξης για την εφαρμογή αποτελεσματικής και στοχοθετημένης οικοδόμησης ικανότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να προωθηθούν εθνικά σχέδια εφαρμογής όλων των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, μέσω, μεταξύ άλλων, της συνεργασίας Βορρά-Νότου, Νότου-Νότου καθώς και των τριγωνικών συνεργασιών.

Εμπόριο

17.10 Προαγωγή ενός καθολικού, βάσει κανόνων, ανοικτού, απαλλαγμένου από διακρίσεις και ισότιμου πολυμερούς συστήματος εμπορίου στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, μέσω της ολοκλήρωσης των διαπραγματεύσεων για την Αναπτυξιακή Ατζέντα της Ντόχα.

17.11 Σημαντική αύξηση των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών, ιδίως έχοντας ως στόχο τον διπλασιασμό του μεριδίου των παγκόσμιων εξαγωγών των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών μέχρι το 2020.

17.12 Έγκαιρη υλοποίηση της εφαρμογής της πρόσβασης στις απαλλαγμένες από δασμούς και ποσοτώσεις αγορές, σε διαρκή βάση, για όλες τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, διασφαλίζοντας ότι οι προτιμησιακοί κανόνες καταγωγής που εφαρμόζονται στις εισαγωγές από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες είναι διαφανείς και απλοί και συμβάλλουν στη διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές.

Συστημικά προβλήματα*Θεσμική και πολιτική συνοχή*

17.13 Ενίσχυση της παγκόσμιας μακροοικονομικής σταθερότητας, μέσω του συντονισμού και της συνοχής των πολιτικών που ακολουθούνται.

17.14 Ενίσχυση της συνοχής των πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

17.15 Σεβασμός του πολιτικού χώρου και της ηγεσίας, κάθε χώρας, αναφορικά με τη θέσπιση και εφαρμογή πολιτικών που στοχεύουν στην εξάλειψη της φτώχειας και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Πολυμερείς εταιρικές συνεργασίες

17.16 Ενίσχυση της Παγκόσμιας Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία συμπληρώνεται από πολυμερείς συμπράξεις που κινητοποιούν και μοιράζονται τη γνώση, την εμπειρογνωμοσύνη, την τεχνολογία και τους χρηματοδοτικούς πόρους, προκειμένου να στηριχθεί η επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης σε όλες τις χώρες, και ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες.

17.17 Ενθάρρυνση και προώθηση των αποτελεσματικών συμπράξεων του δηmosίου, του δηmosίου-ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών, με βάση την εμπειρία και τις στρατηγικές άντλησης πόρων που παρέχουν οι συμπράξεις.

Στοιχεία, έλεγχος και αξιοπιστία

17.18 Έως το 2020, ενίσχυση της υποστήριξης της οικοδόμησης ικανότητας των αναπτυσσόμενων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και των μικρών νησιωτικών αναπτυσσόμενων κρατών, προκειμένου να αυξηθεί σημαντικά η διαθεσιμότητα υψηλής ποιότητας, έγκαιρων και αξιόπιστων δεδομένων, διαχωρισμένων κατά εισόδημα, φύλο, ηλικία, φυλή, εθνικότητα, μεταναστευτικό στάτους, αναπηρία, γεωγραφική τοποθεσία και άλλα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τα εκάστοτε εθνικά πλαίσια.

17.19 Έως το 2030, αξιοποίηση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη μετρήσεων της προόδου της βιώσιμης ανάπτυξης συμπληρωματικών του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, και υποστήριξη της οικοδόμησης στατιστικής ικανότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Βιβλιογραφία

Eurostat, 2017. *EU SDG Indicator Set*, s.l.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

EUR-Lex, n.d. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/sustainable_development.html?locale=el
[Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2018].

Eurostat, 2018. *Sustainable development in the European Union — Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context*, s.l.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, n.d. *Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: http://www.ggk.gov.gr/?page_id=5506
[Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2018].

Γενική Συνέλευση ΟΗΕ, 2015. *Ψήφισμα "Μεταμορφώνοντας τον κόσμο μας: η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη"*. Νέα Υόρκη: ΟΗΕ.

Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2017. *Έκθεση σχετικά με τη δράση της ΕΕ για τη βιωσιμότητα, Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφαλείας των Τροφίμων, A8-0239/2017*, s.l.: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Ευρωπαϊκή Ένωση, 2018. *Δελτίο τύπου - Η ΕΕ και η Ιαπωνία υπογράφουν συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης*. Τόκιο: s.n.

Ευρωπαϊκή Ένωση, n.d. *Εμπόριο*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://europa.eu/european-union/topics/trade_el
[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2017. *Draft opinion: Next steps for a sustainable European future – European action for sustainability, 124th plenary session, 12-13 July 2017, CIVEXVI/020*. s.l.:s.n.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. *Ανακοίνωση σχετικά με τα Επόμενα Βήματα για ένα Βιώσιμο Ευρωπαϊκό Μέλος, COM (2016) 739*. s.l.:s.n.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017. *C(2017) 2941 final COMMISSION DECISION of 22.5.2017 on setting up the multi-stakeholder platform on the implementation of the Sustainable Development Goals in the EU*. s.l.:Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018. *Key elements of the EU-Japan Economic Partnership Agreement*, Στρασβούργο: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *An introduction to the EU-Japan Economic Partnership Agreement*. s.l.:Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *Multi-stakeholder platform on SDGs*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/multi-stakeholder-platform-sdgs_el
 [Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *Policies*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://ec.europa.eu/info/policies_el
 [Πρόσβαση 11 Δεκεμβρίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *Promoting EU values through trade*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/promoting-eu-values/>
 [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ)*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan/european-fund-strategic-investments-efsi_el
 [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *Η προσέγγιση της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_el
 [Πρόσβαση 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *Προτεραιότητες για το 2014-2020*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/how/priorities
 [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2018].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. *Τι είναι το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη;*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan/what-investment-plan-europe_el
 [Πρόσβαση 11 Δεκεμβρίου 2018].

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, n.d. *Κεντρική Ασία*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at:
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/178/%CE%BA%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1>
 [Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2018].

Κυβέρνηση του Καναδά, n.d. *Chronology of events and key milestones*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: <http://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ceta-aecg/chronology-chronologie.aspx?lang=eng>
 [Πρόσβαση 8 Δεκεμβρίου 2018].

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017. , *Council conclusion on a sustainable European future: The EU response to the 2030 Agenda for Sustainable Development, Doc. 10370/17*, s.l.: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d. *EU relations with Ukraine*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/>
[Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2018].

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d. *Εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/trade-policy/trade-agreements/>
[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2018].

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, n.d. *Η εμπορική πολιτική της ΕΕ*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/trade-policy/>
[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2018].

Υπουργείο Εξωτερικών, n.d. *Hellenic Aid*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://hellenicaid.mfa.gr/diethnes-plaisio-kai-anartyxiaki-politiki/genika/pagkosmia-etairike-skhese-gia-apotelesmatike.html>
[Πρόσβαση 11 Δεκεμβρίου 2018].

Υπουργείο Εξωτερικών, n.d. *Η Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε-Καναδά (CETA)*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/emporike-politike-tes-ee.html?page=1>
[Πρόσβαση 8 Δεκεμβρίου 2018].

Νομοθεσία – Ψηφίσματα – Συμφωνίες

- Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (2009)
- Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2009)
- Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2009)
- Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών (1945)
- Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992)
- Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)
- Ψήφισμα 70/1. «Μεταμορφώνοντας τον κόσμο μας: Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών (2015)
- Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας / EUJEPA (2018)
- Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά / CETA (2016)
- Συμφωνία Σύνδεσης ΕΕ-Ουκρανίας (2014)
- Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας ΕΕ-Μογγολίας (2013)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
και Επενδύσεων

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος
τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr